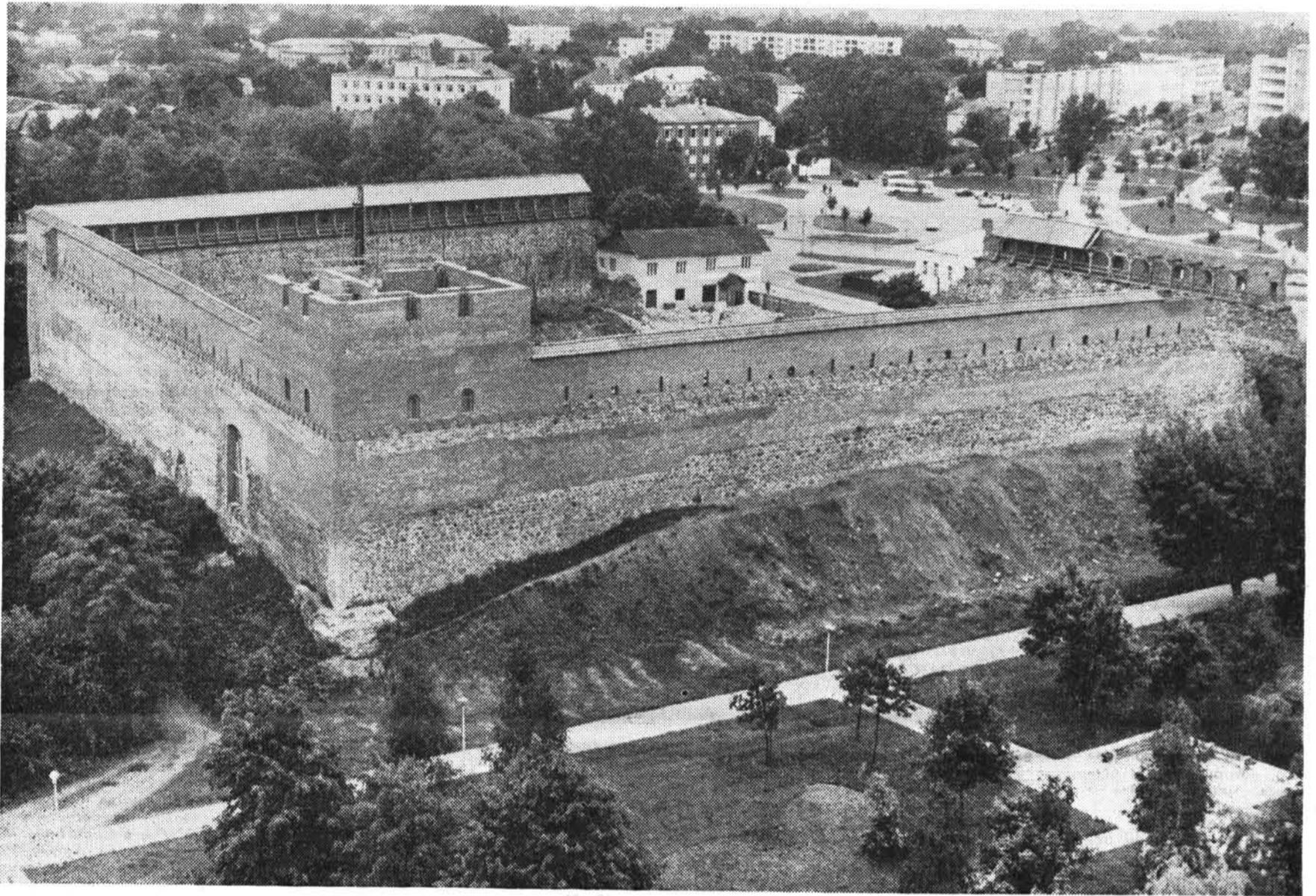

Голас Радзімы

№ 51 (2037)
17 снежня 1987 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЧЫННІКАМІ ЗА РУБЛЯМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

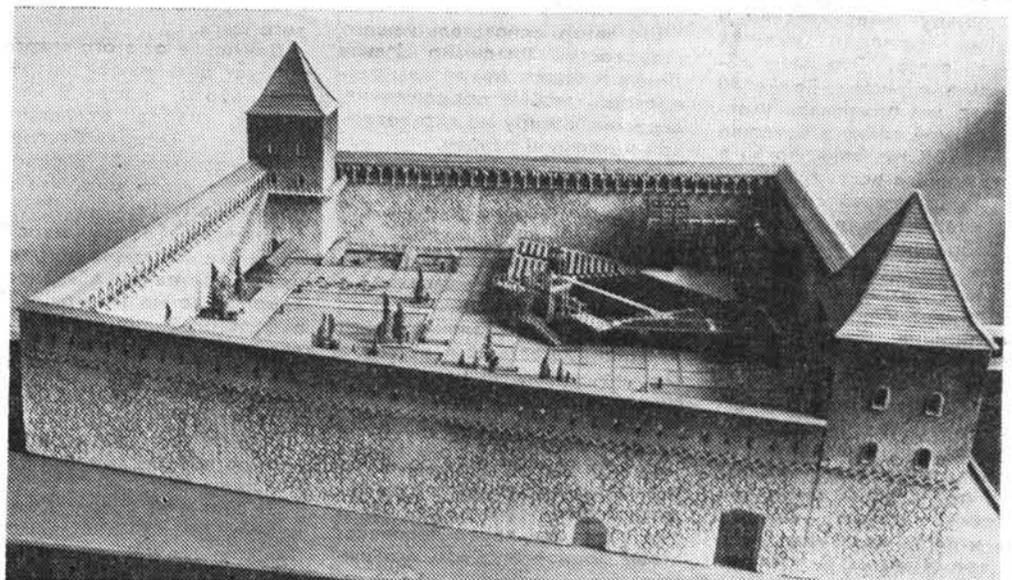
Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Ідзе рэканструкцыя помніка архітэктуры XIV стагоддзя — Лідскага замка. Непрыступны для ворагаў, ён сгарыў націску часу... Помнік павінен служыць справа выхавання — так вырашыла моладзь і узятася за яго аднаўленне. Цяпер, апрача маладых лідчан, тут працуюць спецыялісты вытворчага аб'яднання «Белрэстаўрацыя». Упершыню ў краіне ў аснову арганізацыі помнік-музея пакладзены прынцып археалагічных раскопак. Ужо сабрана багатая калекцыя атрыбутаў баявога рыштунку воінаў, прадметаў быту. Вядзецца кансервацыя рэштак унутрызамкавых пабудов. Пасля завяршэння работ у адной з дзвярэй вежы замка адкрыецца музей, у другой — маладзёжнае кафэ. На тэрыторыі замкавага двара будзе ўзведзена адкрытая эстрада.

НА ЗДЫМКАХ: так выглядае сёння Лідскі замак; за абследаваннем знаходак — начальнік аддзела археалагічных даследаванняў «Белрэстаўрацыі» А. КРАУЦЭВІЧ (справа) і супрацоўнік аддзела Г. Акімчыц; макет рэстаўрацыі замка. [Матэрыял «Сведкі гісторыі даўняй», прысвечаны Лідскаму замку, змешчаны на 8-й стар.]

Фота Ю. ПАУЛАВА.

УКРЕПЛЯТЬ ДОВЕРИЕ И ВЗАИМОПОНИМАНИЕ

8 декабря в Белом доме состоялось подписание Договора между СССР и США о ликвидации ракет средней и меньшей дальности. После подписания Президент США Р. Рейган и Генеральный секретарь ЦК КПСС М. С. Горбачев выступили с обращениями к советскому и американскому народам.

Выступление Р. РЕЙГАНА

Г-н Генеральный секретарь Горбачев, уважаемые гости, мои соотечественники — американцы и граждане Советского Союза. Американский философ Ральф Уолдо Эмерсон однажды написал, что «строгое говоря, истории нет, есть лишь биография». Этим он хотел сказать, что недостаточно говорить об истории лишь как о силах и факторах. В конечном счете история представляет собой отчет о проявлениях человеческой воли, человеческого духа, чаяниях мужчин и женщин, населяющих Землю, каждый из которых обладает бесценной душой и свободной волей, которыми их наделил бог.

Сегодня я от имени Соединенных Штатов и Генеральный секретарь от имени Советского Союза впервые в истории подписали соглашение о ликвидации целого класса американских и советских ядерных вооружений. Мы совершили исторический шаг. Однако многие так называемые мудрецы в свое время предсказывали, что достичь этого соглашения будет невозможно, слишком многочисленны силы и факторы действовали против него. Тем не менее мы добились этого. Мы достигли цели. И, я надеюсь, Генеральный секретарь простит меня, если я скажу, что в самые безнадежные моменты, когда действительно казалось, что это соглашение окажется невозможным, я поддерживал себя словами великого русского Льва Толстого, который писал: есть два самых могучих воина — время и терпение.

В течение следующих нескольких дней мы будем обсуждать дальнейшие сокращения вооружений и другие вопросы. И вновь для достижения соглашения потребуются время и терпение. Но начиная эти переговоры, давайте помнить о том, что подлинное международное доверие и безопасность немислимы в отсутствие открытого общества, где существует свобода информации, свобода совести, право на публикацию и право на передвижение. Да, мы будем обсуждать вопрос о правах человека и региональные конфликты, поскольку спасение всего человечества безусловно зависит только от того, чтобы это стало заботой всех.

Я верю в то, что с помощью времени, терпения и силы воли мы решим эти проблемы. Мы должны их решить, если мы хотим достичь подлинного, надежного и прочного мира. Сколь бы несхожи ни были наши системы, между американским и советским народами имеется прочная связь. Это наша общая мечта о мире. Более 40 лет назад мы принимали участие в великой войне в качестве союзников. В тот день, когда в Москву пришла весть о капитуляции, толпы людей собрались перед американским посольством. Собравшиеся там приветствовали дружеские отношения со страной, которая открыла второй фронт и послала продукты питания, боеприпасы и грузовики советскому народу, который проявлял огромное мужество и волю, обратив агрессора в бегство.

Один молодой американский дипломат позднее рассказывал о том, что в этой толпе был советский солдат, который вновь и вновь восклицал: «Настало время жить!». В последующие десятилетия мечта этого солдата о том, что «настало время жить», слишком часто откладывалась, в всяком слу-

чае если говорить о подлинном мире между нашими двумя странами. Однако мы, американцы, никогда не прекращали молиться за мир. Мы хотим, чтобы во всех частях света настало время жить.

Только те, кто не знает нас, считают, что Америка — это страна, интересующаяся только материальными ценностями.

Во время подписания Договора.

Выступление М. С. ГОРБАЧЕВА

Я обращаюсь к моим соотечественникам — гражданам Советского Союза, я обращаюсь к американскому народу.

Только что Президент Рейган и я подписали Договор, согласно которому впервые в истории будут уничтожены — под строжайшим контролем — целых два класса ядерных вооружений.

Договор о полной ликвидации советских и американских ракет средней и меньшей дальности — я убежден — станет исторической датой в летописи извечного стремления людей к миру без войн.

Позвольте в связи с этим на минуту обратиться к истории. Быть может, не всем американцам известно, что в разгар мировой войны первым шагом родившейся в России в 1917 году Советской Республики был Декрет о мире.

Его автор, основатель нашего государства Владимир Ильич Ленин говорил: Мы готовы рассмотреть любые предложения, ведущие к миру на справедливой и прочной основе.

С тех пор это — краеугольный камень советской внешней политики.

Мы помним и другую его мысль: Разоружение, мир без оружия, мир без насилия — наш идеал.

Сегодня, к сожалению, риск ядерной катастрофы остается. Он еще велик. Но мы верим в способность человечества избавиться от угрозы самоуничтожения.

Нас обнадеживает — в мире все больше понимают суть существующей опасности, которая поставила перед человечеством вопрос о самом его выживании.

Священное право человека на жизнь приобрело теперь новое, глобальное содержание. И об-

но подлинная Америка — это не торговые центры, заполненные мясом, молоком и всевозможными товарами; это не скоростные автострады, заполненные машинами. Нет, подлинная Америка — это страна веры и семьи. Вы можете найти подтверждение этому в наших церквах, синагогах и мечетях, в наших домах и школах. Как сказал один из наших великих писателей, Америка — это щедрость сердца, общечеловеческого сердца, поскольку американцы — это выходцы со всех частей света, в том числе и из Советского Союза. Мы хотим такого мира, когда сбудется мечта всех людей, стремящихся к тому, чтобы их

семьи жили в условиях свободы и безопасности. И я верю, что, если обе наши страны обладают мужеством и терпением, мы добьемся такого мира.

В следующие два месяца народы всего мира будут участвовать в двух великих религиозных праздниках — это Ханука и Рождество. Один из них — это праздник Свободы; другой — праздник мира на Земле, доброй воли в отношениях между людьми. Я очень надеюсь на то, что в биографии нашего времени будет сказано, что у нас хватило воли добиться, чтобы эта встреча в верхах соответствовала духу этих праздников.

Спасибо и благослови вас бог.

Для этого прежде всего нужны новые подходы к проблемам национальной и всеобщей безопасности.

Знаю: по поводу подписания Договора об РСД — РМД некоторые политики и журналисты уже прикидывают — кто победил? Я отвергаю такую постановку вопроса. Это — анахронизм старого мышления.

Победил здравый смысл. Победил разум. Пусть пока еще это не самая большая победа. Но в политическом и психологическом плане она очень важна. Она отвечает чаяниям и интересам сотен миллионов людей во всех частях света.

Люди хотят жить в мире, где их не угнетал бы страх перед ядерной катастрофой.

Люди хотят жить в мире, в котором американские и советские космические корабли встречались бы для стыковок и совместных путешествий, а не в «звездных войнах».

Люди хотят жить в мире, где им не приходилось бы ежедневно тратить миллионы долларов на оружие, которое они могут использовать только против самих себя.

Люди хотят жить в мире, где всем обеспечены права на жизнь, свободу и счастье и, конечно, другие права человека, без реального обеспечения которых не может нормально жить ни одно развитое общество.

В мире, где благосостояние немногих не достигается за счет нищеты и страданий других. Они хотят иметь не только военную, но и экономическую безопасность.

Люди хотят жить в мире демократичном и свободном, где все равны, где каждый народ имеет право на свой социальный выбор, без вмешательства извне.

Люди хотят знать правду друг о друге и ощутить, наконец, великое общечеловеческое родство наций, этнических групп, языков и культур.

Можно ли построить такой мир? Мы в Советском Союзе убеждены: да, можно. Но для этого нужна также самая радикальная перестройка международных отношений.

Чтобы идти к такому миру, необходимы творческая смелость, новое мышление, правдивая оценка и учет не только своих экономических возможностей и интересов, но и интересов других стран. Необходимы политическая воля и высокая ответственность.

Мы в Советском Союзе начали процесс переосмысления достигнутого, выработки новой программы действий и осуществляем ее.

Мы называем это перестройкой. Мы взяли за нее без колебаний, осознав, что этого требует время. Мы взяли за нее потому, что хотим облагородить наше общество, ускорить его развитие, сделать еще более демократичным и открытым, высвободить все его возможности, чтобы материально и духовно улучшить жизнь народа.

Наша уверенность в будущем своей страны и нашей убежденность в возможности безопасного и цивилизованного мира органически взаимосвязаны.

От имени советского руководства и от имени всего нашего народа я заявляю: Мы ведем и будем вести международные дела ответственно и серьезно, знаем свои интересы, но стремимся сочетать их с интересами других, готовы идти навстречу друг другу в условиях равноправия.

Нам с Президентом предстоит три дня большой и важной работы. Переговоры уже начались. Мы, со своей стороны, постараемся сделать все, чтобы результаты были и результаты существенные.

Благодарю вас.

смотрение других вопросов ядерного противостояния.

Мы отдаем должное американским партнерам. Совместно с ними был накоплен опыт, который поможет искать развязки еще более трудных вопросов равной и всеобщей безопасности.

Главное, чтобы как можно скорее стали реальностью соглашения о радикальном сокращении стратегических наступательных вооружений при сохранении Договора по ПРО, о ликвидации химического оружия, о сокращении обычных вооружений.

По каждой из этих проблем Советский Союз внес конкретные предложения. Мы считаем, что договоренности по ним находятся в зоне досягаемости.

Мы рассчитываем на то, что во время ответного визита Президента США в СССР в наступающем году мы выйдем на договор по ликвидации практически половины наличного стратегического ядерного оружия.

Есть возможность договориться и о значительном сокращении обычных войск и вооружений в Европе, наращивание и совершенствование которых вызывают оправданную тревогу.

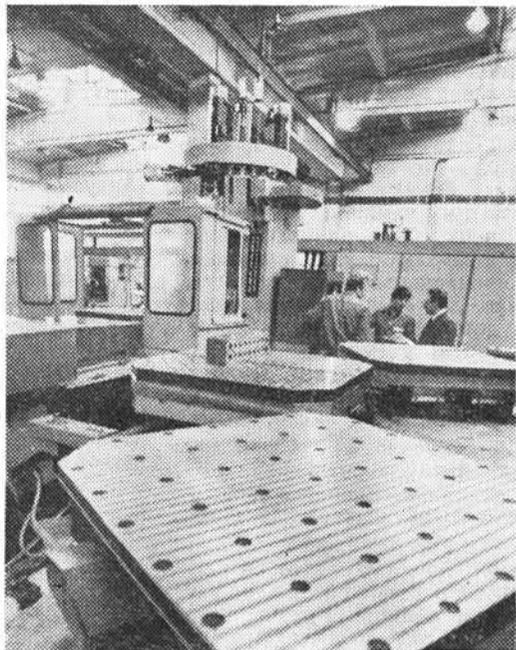
Когда все это произойдет, мы сможем уверенно сказать: движение к безопасному миру приобрело необратимый характер.

Ликвидация оружия массового уничтожения, разоружение для развития — главный и, собственно, единственно эффективный путь к решению других проблем, с которыми человечество реально столкнулось на исходе XX века, — проблем экологии, последствий новой технологической революции, энергетики, массовой бедности, голода и болезней, чудовищной задолженности, нарушения баланса многообразных интересов и потребностей десятков народов и государств.

На Баранавіцкім заводзе станкапрылад пачата ўкараненне гібкай вытворчай сістэмы на базе апрацоўчых цэнтраў. Шэсць з іх ужо працуюць. Уведзена ў строй машынная зала аўтаматызаванай сістэмы кіравання. У цэхах старое абсталяванне замяняецца станкамі з лічбавым праграмным кіраваннем. Карацей кажучы, ідзе тэхнічнае пераўзбраенне прадпрыемства, на што будзе затрачана восем мільёнаў рублёў.

Гэта дазволіць наладзіць вытворчасць высокадакладнай аснасткі для станкабудаўнічай прамысловасці краіны. Ужо цяпер многія вырабы

прадпрыемства вызначаюцца высокім класам выканання і не ўступаюць замежным аналагам. Яны пастаўляюцца ў Японію і ФРГ. Канструктары, наватары вытворчасці шукаюць новыя шляхі расшырэння асартыменту прадукцыі, яе ўдасканалення.

НА ЗДЫМКАХ: намеснік галоўнага інжынера завода Фёдар БІГЕЛЬ і аператар станкоў з лічбавым праграмным кіраваннем Аляксандр САКАЛОУ; станкі тыпу апрацоўчы цэнтр устаноўлены ў першым механічным цэху.

Фота Э. КАБЯКА.

ЛЁС АДНОЙ СЯМ'І

ЧАМУ ШЧАСЛІВАЯ ІРЫНА КАЛАНІЦКАЯ?

Лёс гэтай жанчыны ніхто не назаве лёгкай. Ды і цяпер жыццё яе поўнае клопатаў і трывог. І тым не менш яна лічыць сябе шчаслівай, што, зрэшты, зразумела і без слоў — па адной толькі ўсмішцы. Асабліва, калі расказвае пра дзяцей.

Хаця на першы погляд можа здацца, якое ж гэта шчасце? Пацэннасці, бясконца праца і цесната: пакуль тры сям'і ў адной кватэры! Сама Ірына Каланіцкая, трое яе дарослых дзяцей, зяць, нявестка і ўсёагульная любіміца двухгадовая Мона. Да таго ж бясконца ідуць госці. То моладзь збярэцца — шум, смех, музыка па ўсяму дому. То да Ірыны Іванаўны сяброўкі забягуць «на хвілінку», ды так і засядзюцца да позняга вечара. «Не дом, а нейкі прахадны двор», — гавораць часам не без папругу суседзі, але ў галасах пры гэтым чамусьці... зайздрасць. Можна, таму, што многія з нас, клопацца аб цышынні і камфорце, даўным-даўно забыліся, што такое сапраўднае гасціннасць. А ў Каланіцкіх не толькі памяць, але і жывуць па гэтым закону. І частыя госці, якія б раздзялялі іншыя, Ірыну Іванаўну радуюць. І ўсміхаецца яна так, нібы і на самай справе вельмі лёгка спраўляецца з такой гаспадаркай, нібы ў жыцці яе толькі адны радасці.

Але самы першы дзіцячы ўспамін Ірыны Іванаўны — бамбёжка. Ёй было тры гады, калі пачалася вайна. Бацька адразу ж пайшоў на фронт, ды так і не вярнуўся, загінуў у першых жа баях з гітлераўцамі. А маці разам з маленькай дачкай, ратуючыся ад чарговай аблавы, пайшла з Мінска ў лес, да партызан, дзе змагаліся два яе браты. Так і пражылі ўсе гады акупацыі ў зямлянцы, качуючыся з атрадам па лясках і балотах.

У 1944 годзе, калі Мінск быў вызвалены, вярнуліся дадому.

— Гэта было страшна — пасляваенны Мінск, — успамінае Ірына Іванаўна. — Суцэльнае руіны. Нас пасялілі ў невядома як уцалёўшай драўлянай буды-

ніне. Акрамя мяне і мамы, у двух пакойчыках туліліся гаспадар дома і яшчэ дзве сям'і. Крыху пазней далучыліся да нас наша бабуля і мамін брат, вызвалены з Асвенціма. І ўсё ж нам было лепш, чым іншым. Таму што большасць мінчан жылі ў тыя гады ў бараках ці зямлянках...

Сваю першую асобную кватэру Ірына атрымала, калі ўжо была замужам. Жылі дружна. І хоць стала неўзабаве цеснавата (трое дзяцей нарадзіліся), але не скардзіліся. Наадварот, лічылі, што ўсё ў іх лёсе склалася ўдала. Горад толькі-толькі залячыў ваенныя раны, а яны ўжо маюць уласную кватэру, дзе ёсць усё неабходнае і, галоўнае, смех дзяцей.

— Здавалася нам тады, што ўсім бедам канец прышоў, — гаворыць Ірына Іванаўна. — Толькі нядоўга тая радасць працягвалася. У 1974 годзе памёр муж. Засталася адна з трыма дзецьмі. Зрэшты, не, — раптам перабівае сама сябе. — Калі б адна была, не падняць мне дзяцей. Вакол былі людзі. Дапамагалі не толькі сяброўкі па рабоце і суседзі па дому. Прафком гадзіннікавага завода клапаціўся, каб дзецям кожнае лета адпачывалі ў піянерскім лагеры, а мне давалі магчымасць працаваць толькі ў першую змену, і водпускі атрымлівала, калі хацела. Не раз аказвалі грашовую дапамогу. Шчыра кажучы, матэрыяльна цяжка бывала. Мы з дзецьмі падраблялі: па вечарах разносілі пошту. Вось так і выйшла, што раскошы, вядома, не ведалі, але і не бедавалі. А цяпер нават падумаем пра дачу...

З матэрыяльнага боку сёння ў Каланіцкіх сапраўды праблем амаль няма. Сын Андрэй працуе будаўніком, яго жонка Жэня — інжынер-электрык. Такая ж прафесія ў Мухамада Хайдара, за якога тры гады назад выйшла замуж дачка Тацяяна. Хайдар — ліванец, але пакуль працуе ў Мінску, праходзіць стажыроўку пасля сканчэння Беларускага політэхнічнага інстытута. Сама Таця-

на таксама пасля дэкрэтнага водпуску выйшла на працу, яна — манікюрша. Маленькая Мона ходзіць у дзіцячы сад. А старэйшая дачка Наталля, як і маці, працуе на Мінскім гадзінніковым заводзе.

— Зрэшты, па спецыяльнасці яна краўчыца, — расказвае Ірына Іванаўна. — Але прывяла яе нека на завод, убачыла Наташа новы цэх мікраэлектронікі, і так ёй там спадабалася, што вырашыла памяняць прафесію. Цяпер яна аператар вакуумнага напылення. Ну, а я, як і 22 гады назад, усё ў тым жа зборачным цэху. Вось толькі заробляю ўжо не 90—100 рублёў, а 180—210...

Нядаўна Ірыну Каланіцкую зборшчыцы выбралі сваім брыгадзірам. Клопатаў, безумоўна, адразу ж прыбавілася. Ды і дома, як яна гаворыць, хапае анархii, не жарт — столькі людзей! І тым не менш Каланіцкая не толькі не стамляецца, але нават па вечарах спявае ў заводскім хоры. Два-тры разы на тыдзень — рэпетыцыі, а ў выхадныя нярэдка выязджае з хорам на канцэрты.

— Некаторыя пытаюцца, як у мяне хапае на ўсё сілы і часу, — усміхаецца яна. — Сакрэт у тым, што жывём мы дружна, любім адзін аднаго і ўмеем радавацца таму, што іншым, магчыма, здаецца дробязню. Напрыклад, сонечнаму дню, кветкам, вясёлым задушэўным размовам. Таму і шчасліва.

У бліжэйшы год-два ў сям'і адбудуцца перамены. Андрэй і Жэня павінны атрымаць кватэру. Хайдар і Таня, магчыма, і зусім пакінуць Мінск. Сяброўкі гавораць Ірыне: «Вось тады і адпачнеш крыху, падумаеш нарэшце пра сябе».

— Так, вядома, — згаджаецца яна, але голас адразу становіцца цішэйшым. Зрэшты, ненадоўга. Пакуль сумавачы некалі: у дзяржаў зноў госці, на сталі — плоў і чай. І зноў свецяцца шчасцем вочы гаспадыні.

Наталля БУЛДЫК.

ПАРАШКОВАЯ МЕТАЛУРГІЯ — ПЕРСПЕКТЫўНЫ НАПРАМАК БЕЛАРУСКАЙ НАВУКІ

ВУЧОНЫЯ РАСТУЦЬ, ЯК ГРЫБЫ

У красавіку бягучага года ў жыцці 32-гадовага Анатоля Рака, супрацоўніка Беларускага рэспубліканскага навукова-вытворчага аб'яднання парашковай металургіі, адбылася значная падзея. Ён стаў лаўрэатам прэміі Савета Міністраў СССР, вельмі ганаровай у нашай краіне, якую прысуджае ўрад Савецкага Саюза за буйныя дасягненні ў галіне навукова-тэхнічнага прагрэсу. Праўда, Анатоль быў не адзіным, хто прымаў у тыя дні віншаванні. Лаўрэатамі сталі і чацвёра яго таварышаў з аддзела, у сумеснай рабоце з якімі і быў дасягнуты выдатны навукова-тэхнічны вынік, што атрымаў такую высокую ацэнку. І генеральны дырэктар аб'яднання Алег Роман вельмі ўзрадаваўся вестцы з Масквы, быў задаволены работай падначаленых. Доктар тэхнічных навук, прафесар, ён адчуваў гонар за сваіх вучняў.

У аддзеле іх восемдзесят. Чацвёртая частка — моладзь да 28 гадоў. Астатнія, за невялікім выключэннем, толькі нядаўна пераступілі гэты рубж. Адным словам, калектыў, пра які я вяду гутарку, маладзёжны. А займаецца ён навуковымі даследаваннямі, распрацоўкамі ў галіне парашковай металургіі і ўкараненнем іх у вытворчасць.

Каб вызначыць месца гэтага маладзёжнага калектыву ў навуковым свеце, трэба ўспомніць пра тое, што сёння прагрэс у галіне эканомікі немагчымы без стварэння і асваення новых матэрыялаў, шырокага ўкаранення рэсурсаэберагаючых тэхналогій. Гэта адзначана і ў Комплекснай праграме навукова-тэхнічнага прагрэсу краін — членаў СЭУ да 2000 года, у рамках якой беларускае аб'яднанне супрацоўнічае з роднаснымі арганізацыямі з Балгарыі, Польшчы, ГДР, Чэхаславакіі. Парашковая металургія — адна з найбольш прагрэсіўных тэхналогій, што дазваляе атрымліваць матэрыялы, у якіх сёння адчуваюць патрэбу электратэхнічная і хімічная прамысловасць, авіяцыйная і касмічная тэхніка, радыёэлектроніка і медыцына.

Анатоль Рак і яго таварышы ўсталявалі прэміі Савета Міністраў СССР за стварэнне новых тэхналогій і абсталявання, якія не маюць аналагаў у сусветнай практыцы, для атрымання парашковых порыстых матэрыялаў. У мінулыя пяцігодкі эканамічны эффект у нашай краіне ад укаранення іх распрацовак склаў 33 мільёны рублёў, у сёлёнай — амаль падвоіцца.

Анатоль Рак — намеснік начальніка аддзела. Яго шлях у навуку даволі прасты і кароткі: лабарант, тэхнік, інжынер. Адукацыю атрымаў у Беларускам політэхнічным інстытуце. Дарчы, дыплом БПІ маюць тут большасць супрацоўнікаў з вышэйшай адукацыяй, бо гэтая навучальная ўстанова рыхтуе спецыялістаў па прамому дагавору з аб'яднаннем. З астатніх спецыялістаў частцей за іншых прадстаўлены выпускнікі такіх навучальных устаноў рэспублікі, як Мінскі радыётэхнічны інстытут і Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт.

Аддзел раздзелены на невялікія групы па пяць-шэсць чалавек, кожная з якіх мае свой канкрэтны накірунак работы ў рамках агульнага для ўсяго калектыву дзяржаўнага задання па навуцы. Вось,

напрыклад, група Кліменція Бялявіна. Займаецца электрымпальным спяканнем парашкоў. Узровень іх даследаванняў знаходзіцца на граніцы пазналага чалавецтва. А паколькі даследаванні праводзяцца тут на стыку навук, то і ў групе падабраны спецыялісты розных галін: фізік, механік, электрык, металазнаўца, радыётэхнік. Сам Кліменцій Бялявін рыхтуецца да абароны кандыдацкай дысертацыі па гэтай тэме.

Іх суседзі па лабараторыі — група на чале з Аляксандрам Напёрскім — займаюцца стварэннем эфектыўна дзейнічаючых цеплавых труб, або, іншымі словамі, праблемай выкарыстання другасных рэсурсаў. У бліжэйшы час па ўжо завершаных распрацоўках маладых вучоных будзе выраблена першая прамысловая партыя — мільён труб для патрэб аграпрамысловага комплексу, якая дазволіць з'эканоміць народнай гаспадарцы СССР 15 мільёнаў рублёў. І ў гэтай групе ёсць супрацоўнікі, якія працуюць над дысертацыямі.

— Наогул, — гаворыць Анатоль Рак, — умовы працы ў аб'яднанні, творчы мікраклімат ствараюць супрацоўнікам амаль што ідэальны, калі так можна сказаць, шлях у навуку. Чалавек, які прыйшоў да нас дваццацідвухгадовым (адразу пасля студэнцкай аўдыторыі), да трыццаці гадоў мае магчымасць стаць «дыпламаваным» вучоным. Ужо зараз у аддзеле вострым кандыдатаў навук, адзін рыхтуе манаграфію на атрыманне доктарскай ступені.

— Так, умовы тут і сапраўды выдатныя для творчага росту, — лічыць і яго калега дваццацідзевяцігадовы Аляксандр Галкін. — Кандыдаты навук «растуць» у аддзеле, як грыбы. І справа, на мой погляд, не толькі ў нашым узросце, у нашай маладосці, але і галоўнае — у перспектывнасці парашковай металургіі. Многія арганізацыі просяць нас супрацоўнічаць з імі. Напрыклад, нядаўна група, у якую ўваходжу і я, заключыла гаспадарчы дагавор з аб'яднаннем воднай гаспадаркі аб стварэнні сучаснага тэхналагічнага працэсу азаніравання (абеззаражвання) пітной вады для жыхароў Мінска. Работа вельмі цікавая.

Аляксандр Галкін перайшоў сюды два гады назад з навукова-даследчага інстытута Дзяржапрама БССР. І вось за кароткі тэрмін малады інжынер не толькі перакваліфікаваўся як спецыяліст, але і грунтоўна паглыбіўся ў тэорыю парашковай металургіі. Паступіў у аспірантуру. Не за гарам! — можна не сумнявацца ў гэтым, — калі ў Беларускім рэспубліканскім НВА парашковай металургіі прыбавіцца яшчэ адзін супрацоўнік з вучонай ступенню.

— Колькасны рост навуковых кадраў, — каменціруе прафесар Алег Роман, — з'яўляецца істотным паказчыкам дынамікі развіцця самой навукі. Таму што кожная дысертацыя — гэта мікрапрацоўка на якім-небудзь з яе ўчасткаў. Вельмі задаволены нашай моладдзю: з поспехам вырашае самыя цяжкія задачы ў парашковай металургіі. Прыклад таму — навуковы калектыў, з якім мы пазнаёмліліся.

П. ДРОНЧАНКА.

НА ЗЯМЛІ БАЦЬКОЎ

Я ВАМ ЗАЙЗДРОШЧУ

Аб сустрэчы было дамоўлена загадзя. Таму, калі я завітаў у хату Леакадзі Міцкевіч у вёсцы Шуневічы, то яе амерыканскі госць — родны брат Станіслаў Жолудзь у нейкай ступені быў гатовы да яе. Спакойны, разважлівы, нетаропкі на словы, маладжавы для сваёй 65 гадоў, Станіслаў Віктаравіч ахвотна ўступіў у гутарку, не імкнучыся абыходзіць «вострыя вуглы». Гаварыў, на мой погляд, адкрыта, стараючыся аб'ектыўна ацэньваць і ўбачанае ў нас, і свае «дамашнія» справы.

Вядома, мяне цікавіла, якім жа чынам былі жыхар вёскі Шуневічы стаў грамадзянінам ЗША і толькі праз 47 гадоў вырашыў пабываць на сваёй Бацькаўшчыне.

І Станіслаў Віктаравіч расказаў, як у 1939 годзе, пасля ўз'яднання Заходняй Беларусі, пачаў працаваць на створаным у Глыбокім мясакамбінаце. Аднак лёс склаўся так, што ў 1940 годзе Станіслаў Жолудзь трапіў у Куйбышаў. Там і засталася вайна.

Праз год ужо быў у радак польскай дывізіі, якая арганізавалася ў той час пад кіраўніцтвам Андэрсана. Як вядома, гэтакі фарміраванне было перакінута на Запад, і Жолудзь апынуўся ў Англіі.

Фармальна польскія воінскія фарміраванні падпарадкоўваліся эміграцыйнаму польскаму ўраду. Не будзем удавацца ў гістарычны падрабязнасці, аднак трэба зазначыць, што ў Англіі рабілася ўсё, каб пасеяць у салдат недавер'е і варажасць да Савецкага Саюза, да Войска Польскага. І калі закончылася вайна, Жолудзь быў настолькі «працаваным», што нават і не думаў аб вяртанні на Радзіму. Да 1960 года ён пражываў у Англіі, а затым выехаў у ЗША. Пасяліўся ў горадзе Бостане, дзе жыве і па сённяшні дзень.

Доўгі час не меў Станіслаў Жолудзь ніякай сувязі з Бацькаўшчынай. Уяўленне аб нашым жыцці складвалася пад уплывам антысавецкай прапаганды. Калі наладзілася перапіска з сястрой, то не верыў многаму ў яе пісьмах. А Леакадзі Віктаравіч напісала, не тоячыся, і аб цяжкасцях, якія перажывала вёска пасля вайны, і аб тым новым, што паяўлялася ў жыцці сялян.

Працуючы токарам на адной з фабрык Бостана, Станіслаў пераконваўся, што ў амерыканскім грамадстве

кожны жыве толькі для сябе. «Пашанце — выб'ешся ў людзі, хоць бы прыйшлося і таптаць іншых, табе будучы зайздросціць, паважаць. А спатыкнуўся крыху — ніхто не паспакувае, не дапаможа. Так усюды, на ўсім свеце, — разважаў Станіслаў. — Так і ў іх, а ўсё астатняе — прапаганда рускіх».

Аднак жаданне пабываць на Радзіме ўсё мацнела. Ды ў галаве пачало пакрысе прасвятляцца. Што б там ні пісалі газеты, аднак праўду не схаваеш. Многім амерыканцам адкрылі вочы Рэйк'явік, міралюбівыя крокі Савецкай дзяржавы.

Сёлета, калі выйшаў на пенсію і стала больш вольнага часу, вырашыў-такі наведаць Беларусь. Сумняваўся, ці пусцяць. Але дазвол на паездку атрымаў хутка. І вось ён у роднай вёсцы.

З такой нагоды і апынуўся я ў доме Леакадзі Міцкевіч. Пытанні было шмат.

— Скажыце, калі ласка, як вам падабаецца ў нас, падзяліцеся сваімі ўражаннямі аб убачаным, пачутым.

— Уражання хвалоючыя. Скажу шчыра: я думаю, што ўбачу штосці новае, добрае. Аднак рэальнасць перавысіла ўсё мае спадзяванні. Змянілася вёска, змяніліся людзі, змянілася само жыццё. Ядзя (гэта да сястры), ты памятаеш, колькі хат у Шуневічах было раней? Так, так — дваццаць дзве. А цяпер гэта выдатны пасёлак. Усе дамы прыгожыя, ёсць двухпавярховыя. Мне казалі, што ў апошнія гады саўгас будзе многа жылля, якое прадастаўляецца рабочым. Што датычыць платы за кватэру, камунальных паслугі, то яна ў вас проста сімвалічная. У нас жыллё абыходзіцца вельмі дорага, да трэці заробку.

Я сустракаўся з рознымі людзьмі і не толькі вясцоўцамі. Ёсць у мяне брат, які жыве ў Дзеркаўшчыне, і сястра ў Шаркоўшчынскім раёне. Гасціў у іх. У нас не было ніякіх сакрэтаў паміж сабой. Ведаецца, ніхто не скардзіўся на Савецкі ўрад, на лад жыцця. Іншая справа, што былі крыўды на мясцовае начальства, брыгадзіраў і іншых. Відавочна, аднаму вельмі цяжка ўсім дагадзіць. Ды, напэўна, і не ўсе з іх на сваім месцы. Аб гэтым многа пішуць і вашы газеты.

— Дарэчы, вы закрулі нашу публічнасць, нашу перабудову, якая пачалася пасля апошняга партыйнага з'езда. Якія ў вас думкі на конт гэтага?

— У нас, у Штатах, простыя амерыканцы вельмі адабраюць новую палітыку Гарбачова, які карыстаецца шырокай папулярнасцю, мірныя намаганні вашай краіны.

У вас адкрыта пішуць і гавораць аб недахопах, «ценывых баках жыцця», прызнаюць памылкі. Значыць, Савецкі ўрад адчувае сябе моцным, калі так самакрытычна ацэньвае абстаноўку. Што датычыць увогуле перабудовы, аб якой так многа гавораць у Расіі, то гэта ваша асабістая справа. Думаю, што ўсё накіравана на тое, каб лепш жылі людзі.

— Вось вы, Станіслаў Віктаравіч, бывалі ў Глыбокім, якое ведаецца з дзяцінства. Што скажаце аб ім?

— Горада проста не пазнаць. І не таму, што ён быў знішчаны вайной. Ён набыў другое аблічча. Уразіла чысціня, чаго не скажаш пра нашы гарады, шмат зеляніны, ветлівыя людзі. Быў у прадуктовым магазіне. Цэны на мяса, каўбасы, іншыя прадукты невысокія.

Наступная тэма размовы, якая мяне цікавіла, як жыць простыя амерыканцы. Я папрасіў Станіслава Віктаравіча праілюстраваць гэта на ўласным прыкладзе. І вось што ён сказаў:

— Я не камерсант, не бізнесмен, а просты рабочы, токар. Вялікага багацця не накіпю, аднак на старасць нешта маю. Інакш бы і ў гэты сюды не прыехаў. Толькі авіябілет у абодва бакі каштуе тысячу долараў.

Працаваў увесь час на адным прадпрыемстве. Зарабляў у тыдзень да 500 долараў. Вам здаецца: вялікі грошы. Але ж з гэтага заробку вылічваюць два віды падатку, ёсць і іншыя вылічэнні. Адным словам, да 200 долараў набягала. Так што нічога лішняга не было.

Цяпер Жолудзь атрымлівае пенсію з фабрыкі. Але цяжка было б звесці канцы з канцамі, калі б не яшчэ адна пенсія. За час работы Станіслаў Віктаравіч рэгулярна ўносіў са свайго заробку пэўную суму ў пенсійны фонд. І цяпер ён атрымлівае 587 долараў. Інакш кажучы, яму вяртаюцца назад яго грошы. Пенсія гэта ідзе на сына.

Дарэчы, аб сыне. Завуць яго Глен. Сёлета ён заканчвае сярэдняю школу. Другі год, як вучыцца ў прыватнай школе. Вучоба абыходзіцца бацьку 3 000 долараў у год. На пытанне, чаму сын не вучыцца ў дзяржаўнай школе, Жолудзь растлумачыў:

— Можна было б і ў дзяржаўнай. Але там вельмі слабыя веды даюць. А мой Глен цікавіцца электронікай, і жаданне яго — працягваць вучобу ў каледжы ці ва ўніверсітэце.

— Але там таксама плаціць трэба і, напэўна, больш.

— Так, і там вучоба платная, і сам я не асілю гэтых выдаткаў. Аднак у нас практыкуецца такое. Студэнт бярэ на вучобу грошы ў кампаніі з умовай, што пасля заканчэння вучобы верне гэтую суму, зразумела, з працэнтамі.

Я задаў пытанне, ці цікавіўся Жолудзь вучобай нашых, савецкіх студэнтаў.

— О, гэтаму цяжка паверыць, — сказаў ён. — У вас студэнты забяспечваюцца жыллём, стыпендыяй за кошт дзяржавы. Ім гарантувана работа па спецыяльнасці. А ў нас бывае і так, што з дыпламам маладыя людзі не могуць знайсці сабе работу.

Шмат тэм мы закрулі ў час гутаркі. Мне хацелася больш падрабязна высветліць, як ставяцца простыя людзі Амерыкі да нас, савецкіх людзей, што яны думаюць пра нас, якімі ўяўляюць.

— Ні я, ні мае знаёмыя не вераць у тое, што рускія маюць намер заваяваць Амерыку, як і вы не верыце, што амерыканцы імкнуцца гаспадарыць у вас. У кожнага спраў хапае і ва ўласным доме. Вы таксама ўзяліся наводзіць у сабе парадак.

— А як жа вы ацэньваеце кінафільм «Крывавы світанак», серыял «Амерыка»? Глядзелі вы іх?

— Так, глядзеў. Жахаў там накручана многа. Але ж мы разумеем, што гэта прапаганда...

— Нам доўгія гады амерыканская прапаганда неслася ўсякія небыліцы пра рускіх, — сказаў Жолудзь. — Але ж ёсць рэчы, якія не схаваеш, не ўтоіш. Хоць бы вашы касмічныя караблі, вашы будоўлі. Мы, напрыклад, ведаем, што будуюцца БАМ. Ці могуць усё гэта здзейсніць людзі, якія ходзяць ледзь не ў мядзведжых шкурах? І ў гэта мала хто верыць. Іншая справа, што да апошняга часу мы вельмі мала ведалі аб вас, як і вы аб нас. І вось перадача — тэлемоў Бостан — Ленінград. Я не прысутнічаў у зале перадачы, але глядзеў яе з вялікай цікавасцю. Спадабаліся і іншыя такія перадачы.

— Тры тыдні, якія я правёў на Бацькаўшчыне, пакінулі незабыўнае ўражанне, — сказаў у канцы гутаркі Станіслаў Жолудзь. — Я пачынаю стаць глядзець на вашу краіну, на вашых людзей. Моцна веру, што ніхто з вас не жадае вайны ні на зямлі, ні ў космасе. Я зайздросчу вам, што вы сапраўдныя гаспадары свайго жыцця, што ў вас вельмі многа робіцца для чалавека працы, яго дабрабыту і шчасця.

А. КУР'ЯНОВІЧ.

ПІШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ

НА ЧЫЮ КАРЫСЦЬ ПАРАЎНАННЕ?

Перш за ўсё хачу павіншаваць вас з нашым агульным святам — 70-годдзем Вялікага Кастрычніка і пажадаць, каб тое шчаслівае жыццё, якое вы стварылі на нашай Радзіме, нічым і ніколі не азмрочвалася. Вялікае дзякуй, што вы не забываеце пра нас, людзей, якія па волі лёсу вымушаны жыць на чужыне. Ваша газета хоць некалькі гадоў жыццё аблягае. Я вельмі рада і ганаруся тым, што Кастрычніцкая рэвалюцыя так многа дала нашаму народу.

Тут прэса вельмі многа гаворыць аб тым, што ўшчамляюцца правы чалавека. Але мы добра ведаем, што гэта няпраўда. У вас ёсць усе правы: і працаваць, і вучыцца, і адпачываць. А вось тут, у Францыі, якая так ганарыцца сваёй «дэмакратыяй», людзі сапраўды пазбаўлены многіх элементарных правоў і свабод. Многа бяздомных, беспрацоўных. Ды і свабода слова толькі на паперы. Паспрабуй толькі выступіць супраць гаспадары, адрозна выганяць з работы. Так што параўнанне яўна не на карысць капіталізму. Мне б вельмі хацелася ў святы быць з вамі, убачыць дэманстрацыю працоўных, святочны салют. Аб гэтым даводзіцца толькі марыць, але сэрцам я заўсёды з нашым народам.

Яшчэ хачу пажадаць вам вялікіх поспехаў у будаўніцтве новага грамадства, рэалізацыі вашых грандыёзных планаў і, самае галоўнае, вечнага міру на ўсёй планеце!

Кацярына МІЦЬКО.
Францыя.

Дарагія сябры! Хачу далучыцца да тых шматлікіх віншаванняў нашаму роднаму савецкаму народу, які вы атрымалі з выпадку 70-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Гэта не толькі ваша свята, але і свята ўсіх працоўных людзей планеты. Вякім наш народ змагаўся за вызваленне ад прыгнёту і эксплуатацыі. Гэта цяжкая барацьба скончылася перамогай у 1917 годзе. Не стала больш памешчыкаў і іншых эксплуатацараў. Народ адчуў сябе гаспадаром краіны і пачаў будаваць новае жыццё. Нялёгка быў гэты шлях. Імпэрыялісты ўсяго свету імкнуліся знішчыць дзяржаву рабочых і сялян. Жорсткія войны забралі мільёны людзей, пакінулі глыбокія раны на цэлы наш Радзімы. Але народ вынес усе выпрабаванні, і сёння Краіна Саветаў па праву можа ганарыцца сваімі дасягненнямі. Вялікае дзякуй, што ваша газета так падрабязна расказвае аб іх нам, хто жыве ўдалечыні ад Радзімы.

З «Голасам Радзімы» я пазнаёмілася зусім нядаўна і вельмі гэтаму рада. Газета дапамагае даведацца праўду аб важных сусветных падзеях, падтрымлівае сувязь з Радзімай. Гэта яна стала маім неразлучным сябрам. Я ведаю, як нялёгка данесці праўду да нас, сучаснаўнікаў, хто жыве за мяжой, дзе мы штодзённа чуем усялякую антысавецкую балбатню. Таму ваша праца для нас неацэнная.

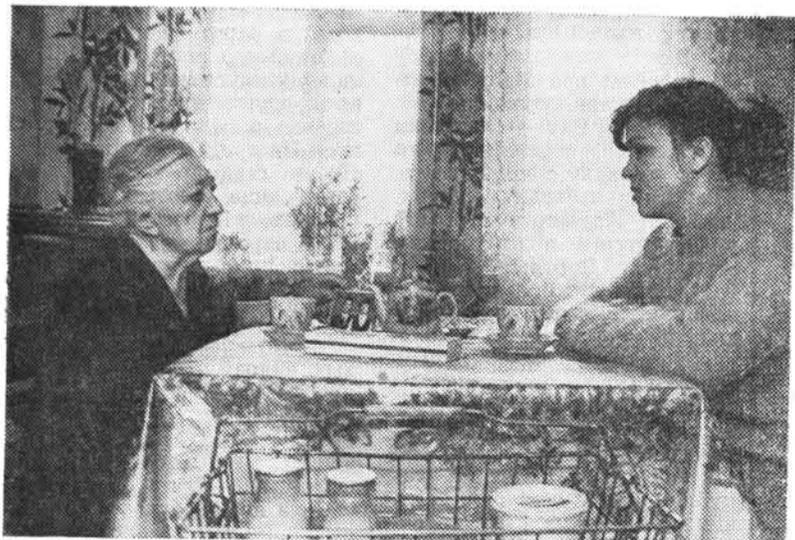
Стэфаніда ТАРЛОЎСКАЯ.
ЗША.

РАДА ТАКОМУ ЗНАЁМСТВУ

Не першы год працуе маладзёжнае «Бюро добрых паслуг» пры ўніверсальным магазіне № 32 Фрунзенскага райхарчгандлю Мінска. Яно абслугоўвае адзіночкі старых людзей, інвалідаў вайны і працы. Штодзённа адпраўляюцца дзяўчаты па знаёмых адрасах (а іх больш за трыццаць) не толькі для таго, каб даставіць неабходныя прадукты. Але і сваім прыходам, гутаркай аблягчыць адзіноцтва старых, падтрымаць, абагрэць словам.

НА ЗДЫМКАХ: часта наведвае Ядвігу ТАРАНОВІЧ кантралёр-касір ўніверсама Ніна ЛУНЬКОВА; чарговыя заказы камплектуюць кантралёр-касір Таццяна ЗУБОК (злева) і прадавец Наталля МЕЛЬНІК.

Фота Ю. ПАЎЛАВА.

не першы год працуе маладзёжнае «Бюро добрых паслуг» пры ўніверсальным магазіне № 32 Фрунзенскага райхарчгандлю Мінска. Яно абслугоўвае адзіночкі старых людзей, інвалідаў вайны і працы. Штодзённа адпраўляюцца дзяўчаты па знаёмых адрасах (а іх больш за трыццаць) не толькі для таго, каб даставіць неабходныя прадукты. Але і сваім прыходам, гутаркай аблягчыць адзі-

ПОЛИТИКА ДЕМОКРАТИЗАЦИИ И ГЛАСНОСТИ В СФЕРЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ ОТНОШЕНИЙ

ДВЕ ТЕНДЕНЦИИ

ЗА СЕМЬ десятилетий в жизни советского общества произошли колоссальные перемены, в том числе в области национальных отношений. Напомню лишь, что в канун социалистической революции 1917 года свыше ста национальностей, населяющих страну, находились на различных уровнях развития, причем у части народов существовал еще патриархально-родовой строй. Более 50 народов не имели своей письменности, а в целом по стране неграмотные составляли свыше 75 процентов взрослого населения.

Что же сделано при Советской власти, если говорить в самых общих чертах? Ликвидированы все формы национального угнетения и эксплуатации, существовавшие в царской России, достигнуто юридическое и фактическое равноправие всех национальностей, созданы благоприятные возможности для их всестороннего общественного развития.

Для национальных процессов в стране характерно наличие двух тенденций: развитие национальностей и их все большее сближение, интеграция.

Данные тенденции, однако, во всех сферах советского общества проявляются в единстве. Например, с одной стороны, развитие в каждой из 15 союзных республик, образующих СССР, своего хозяйственного комплекса, а с другой — все большее углубление экономических связей в масштабах всей страны, функционирование единого общесоюзного народнохозяйственного механизма. Развитие культуры каждой национальности — и укрепление общесоветских черт духовной жизни. Расширение функций подавляющего большинства национальных языков — и одновременное распространение русского языка в качестве языка межнационального общения. Рост национального самосознания — и укрепление у каждого гражданина общесоветского самосознания.

Соотношение этих двух тенденций (разумеется, при их умелом регулировании) будет определять развитие национальных отношений в обозримом и достаточно отдаленном будущем.

Среди задач дальнейшего развития национальных отношений в СССР следует, в частности, выделить совершенство-

вание национально-административной структуры Советского государства, системы национального представительства в органах власти, преодоление остатков национальной ограниченности в сознании людей и т. п. При этом мы исходим из признания неотъемлемого права всех народов страны на свое историческое наследие, культурные традиции, в том числе религиозные, на дальнейшее свободное развитие в качестве особых этнических общностей.

Итак, национальный вопрос в том виде, в каком он достался нам от прошлого, решен. Однако сам этот факт оказывал известное влияние на позицию части советских ученых-обществоведов, порождая тенденцию к абсолютизации данной формулы. Не случайно на XXVII съезде КПСС было отмечено, что «наши достижения не должны создавать представления о беспрепятственности национальных процессов. Противоречия свойственны всякому развитию, неизбежны они и в этой сфере».

Основу этих противоречий составляет наличие двух указанных выше тенденций в национальных процессах. Здесь прежде всего следует иметь в виду, что, с одной стороны, в условиях научно-технической революции происходит все большая интернационализация многих сфер жизни общества, а с другой — экономический, социальный и культурный прогресс всех народов страны привел к росту их национального самосознания.

Современный этап развития народов СССР имеет ряд особенностей. Внешнему наблюдателю, очевидно, бросаются в глаза такие явления, как заметный рост интереса советских народов к своему историческому прошлому и традициям, оживленные дискуссии на страницах периодических изданий по национальному вопросу. Наконец, экстремистские выступления с позиций национального эгоизма в Алма-Ате

(декабрь 1986 года), в Риге, Вильнюсе и Таллине (август 1987 года) и в ряде других мест.

Все эти далеко не однозначные явления, в свою очередь, — следствие комплекса самых различных причин.

Во-первых, в последние десятилетия во многих странах наблюдается то, что специалисты именуют «ростом этничности», т. е. усиление национальной гордости, возрастание национальных запросов, к стати, нередко сопровождающихся этническими конфликтами.

Если абстрагироваться от столь крайних форм выражения противоречий, то само явление «роста этничности» представляется вполне закономерным, хотя в разных странах оно может быть детерминировано различными причинами. Скажем, в развитых странах «рост этничности» обусловлен в известной мере реакцией на объективный процесс интеграции культур, вытеснения национальных культурных традиций современной индустриальной культурой.

Аналогичные факторы действуют и в Советском Союзе, причем их своеобразие состоит в том, что изначально государство объединяло как относительно развитые, так и относительно отсталые регионы. Например, народы Средней Азии за годы Советской власти добились поразительных успехов во всех областях общественной жизни, консолидировались в полноценные социалистические нации, а это привело к росту у них национальной гордости. К сожалению, порой это порождает гипертрофированные представления о месте и роли своего народа среди соседних народов, необоснованные претензии на особые привилегии для себя. Однако носителями подобных представлений и запросов являются не целые народы, а отдельные представители некоторых социальных групп и категорий населения.

Во-вторых, на националь-

ных процессах в СССР сказываются также застойные явления и деформации, имевшие место в жизни нашего общества в 70-е — начале 80-х годов как в сфере экономики, так и в социально-культурном развитии.

В-третьих, причины усиления внимания в СССР к национальному вопросу заключаются во многом и в самом факте достижения народами страны новой стадии развития, в ряде объективных перемен во всех сферах жизни. В частности, по мере ослабления классовых различий, распространения среди советских людей общих черт духовной жизни все более дают о себе знать различия неклассового характера, в том числе национально-языковые.

По-новому и непросто стоит сейчас вопрос о реализации такого фундаментального принципа нашей национальной политики, как право народов на экономическое, социальное и культурное развитие. Ставя в свое время задачу преодоления отсталости и достижения фактического равенства народов, мы на протяжении многих десятилетий осуществляли политику (как она называется на Западе) аффириативных акций, понимая, что типично буржуазно-демократический принцип «равных возможностей» не решает накопившихся веками проблем. В итоге за счет общегосударственных средств (т. е. за счет более развитых народов) предоставлялась огромная помощь многим народам отсталых окраин.

Но на определенной стадии достижения примерного равенства всех республик и по мере усложнения хозяйственного механизма страны более остро встал вопрос о повышении эффективности всей общесоюзной экономики, об увеличении вклада каждой республики, каждого народа в создание общего национального продукта. Такой подход весьма зримо выявил настроение местничества, иждивенчества, которые имели место в ряде республик,

когда на протяжении длительного периода они потребляли значительно больше, чем производили.

В области развития национальных культур, при всех неоспоримых успехах, мы сейчас видим проблему, как более гармонично сочетать это развитие с процессом интернационализации. Мы отчетливо понимаем, что сохранение культурных традиций только во имя самих традиций, национальное самолюбование и самовосхваление ведут к замкнутости культур, стало быть, к консервативным настроениям национальной ограниченности и даже неприязни к другим культурам. Для нас сейчас важнее не просто сохранение культур советских народов (им ничего не угрожает), а их взаимообогащение, взаимосвязь, открытость к другим культурам, к достижениям общечеловеческой цивилизации. Естественно, этот новый подход может вызвать различную реакцию — особенно в среде творческой интеллигенции в национальных республиках, чей труд в большей степени связан с национальным самовыражением. Отсюда споры о древности культур, судьбах наследия прошлого, о статусе родного языка и пр. Но это в целом может вызвать различную реакцию — особенно в среде творческой интеллигенции в национальных республиках, чей труд в большей степени связан с национальным самовыражением. Отсюда споры о древности культур, судьбах наследия прошлого, о статусе родного языка и пр. Но это в целом может вызвать различную реакцию — особенно в среде творческой интеллигенции в национальных республиках, чей труд в большей степени связан с национальным самовыражением.

В заключение хотелось бы отметить, что политика демократизации и гласности как неотъемлемая составная перестройки, проводимой в многонациональном Советском Союзе, не может не затрагивать сферу национальных отношений. Для преодоления негативных явлений в этой сфере особое значение приобретает борьба против деформаций в экономике, социальной несправедливости, бюрократизма и т. п. Поэтому для дальнейшего гармоничного развития национальных отношений в СССР первоочередное значение приобретает именно осуществляемое КПСС революционное обновление советского общества.

Юлиан БРОМЛЕЙ,
академик.
(АПН).

КОММЕРЧЕСКИЕ СВЯЗИ ГОСКОМСПОРТА СССР

ГЛАВНОЕ — ВЗАИМОПОНИМАНИЕ И ВЫГОДА

В Госкомспорте СССР появилось новое структурное подразделение — Управление по внешнеэкономическим связям. Ему дано право самостоятельного выхода на внешний рынок, что позволило новому управлению создать свое внешнеторговое объединение «Совинтерспорт».

Нам представлены все возможности для проведения разнообразной по характеру коммерческой деятельности, — сказал корреспонденту АПН Дилин КОВАЛЕВОЙ начальник нового управления Анатолий ПОГРЕБНОЙ.

46-летний руководитель имеет достаточный опыт, он закончил Московский государственный институт международных отношений, работал в Министерстве внешней торговли, занимаясь как оперативной работой, так и валютно-финансовой деятельностью, активно сотрудничал в советско-французском акционерном обще-

стве.

— Что вы считаете сегодня главной задачей управления?

— Прежде всего переговоры с нашими зарубежными партнерами о заключении спортивных товаров. Главное в наших контактах — готовность к взаимопониманию, такие отношения, безусловно, приводят к взаимной выго-

проходящих в СССР, в частности пищевая реклама; торговая марка фирмы на майках, кроссовках, кепках, другой спортивной одежде; покупка и продажа рекламных видеозаписей. Кстати, видеозаписи советских внутренних спортивных соревнований по футболу, хоккею, баскетболу, шахматам пользуются большим спросом как в социалистических, так и в капиталистических странах.

Очень интересна, на мой взгляд, новая для СССР, так называемая коммерциализация марки спортсмена. Все знают, например, хоккеиста Владислава Третьяка, шахматиста Гарри Каспарова. Зарубежные фирмы заинтересованы в использовании их имен в рекламных целях. У нас есть несколько запросов и уже подписаны соглашения с зарубежными фирмами по выпуску компьютеров, носящих имя Каспарова.

— Как я знаю, ваше управление занимается направлением советских тренеров для работы за границей. Как это происходит и на каких условиях?

— Нам поручено вести обмен спортивными специалистами, в том числе и приглашением зарубежных в СССР. Сегодня много тренеров Советского Союза работают в странах Азии, Африки и Европы.

Юрий Климов, игрок сборной СССР по гандболу, победительница Олимпийских игр 1976 года в Монреале, станет первым советским тренером, работающим в ФРГ. Климов (ему 46 лет) начнет работать в сезоне 1987/1988 года в мюнхенском клубе

«Мильбертсхофен», выступающем в высшей лиге. Позже на смену Климову придет тренер советской сборной Анатолий Евтушенко, который будет помогать «Мильбертсхофену» после Олимпийских игр 1988 года.

Второй пример. Советские специалисты помогают развитию хоккея в Японии. Команду «Ойджи пейпа» два года назад начал тренировать известный советский спортсмен Вячеслав Старшинов, теперь этим занимается Хельмут Балдерис.

— Расскажите подробнее, как ведется прием в СССР зарубежных спортсменов на коммерческой основе?

— Для подобных тренировок мы предоставляем хорошо оснащенные спортивные базы. За определенную плату, например, лыжники из Болгарии бегают по освещенным, прекрасным оборудованным трассам в районе Новосибирска и Сыктывкара.

А вот итальянские велогонщики во главе с известным Франческо Мозером заинтересовались велотреком в Крылатском и большой делегацией в октябре нынешнего года приехали в Москву для тренировок на треке, изготовленном из сибирской лиственницы.

— Сейчас Госкомспорт придает большое значение организации поездок по СССР специализированных туристских групп спортивного профиля. Имеете ли вы к этому отношение?

— Спортивный туризм, альпинизм, горный туризм, спелеотуризм — такой отдых предпочитают ныне многие

путешественники. Прием таких гостей тоже занимается наше управление. Мы предлагаем заранее проложенные маршруты, предоставляем опытных проводников, тренеров, горноспасателей, медперсонал. В этой сфере наши возможности далеко не исчерпаны.

— Вся эта деятельность, вероятно, со временем даст определенные валютные накопления. На что вы собираетесь их использовать?

— Госкомспорт СССР и все спортивные федерации находятся на полном самообеспечении. Они не получают от государства никаких валютных ассигнований. А каждая федерация нуждается в средствах от организации соревнований, сборов, покупки инвентаря и т. д. Именно поэтому вся внешнеэкономическая деятельность сконцентрирована в одном управлении, что, надеюсь, позволит иметь какие-то накопления.

— И последнее: у вас есть постоянные партнеры в коммерческом отношении?

— Конечно. Один из крупнейших — фирма «Адидас». У нас с ней заключен долгосрочный контракт на торговую марку. Хорошие взаимоотношения с фирмами Чехословакии, Болгарии, Венгрии, Финляндии, Японии, Франции, Австрии. Кстати, в этом году Госкомспорт СССР вступил в пул, в котором объединены ведущие фирмы Австрии, специализирующиеся на производстве лыжного снаряжения. А совсем недавно от испанской фирмы «Санчес-Инфанте» и канадской «Снабеко» мы получили предложения на строительство совместных предприятий по производству спортивной одежды. Думаю, это заинтересует обе стороны. Как я уже говорил, наш основной принцип — взаимная выгода.

(АПН)

Мінулае небездакорна,
але прапрацаць яго няма
сэнсу, а вось вывучаць
неабходна.

М. ГОРКІ

Года адна тысяча семсот дзесяціста другога, месяца верасня, дня шостага, якраз перад Успеннем прачытай Багародзіцы, у сваяччэнні горада Прапойска (цяпер Слаўгарад) протаіерэя Івана Грыгаровіча нарадзіўся сын. Назвалі яго Іванам — і ў гонар бацькі, і ў знак таго, што сын, як гэта было заведзена ў сем'ях прыходскага духавенства, пойдзе па бацькавай дарозе. Гэта фармальна і сталася. Але атрымалася, што сваяччэннаслужэнне было для яго толькі спосабам здабыцця сродкаў існавання, а сапраўдным богам, апантаную адданасць якому ён пранёс цераз усё сваё свядомае жыццё, стала навука, у прыватнасці, археаграфія, тая галіна гісторыі, якая займаецца збораннем, вывучэннем і публікацыяй пісьмовых помнікаў мінулага. Ды і сам ён усё жыццё «сябе лічыў гісторыкам і моваведам».

Гістарычныя публікацыі (артыкулы, эсэ, буйныя даследаванні, падручнікі) нават пры самым аб'ектыўным унаўленні мінулага не пабязвалены ўплыў палітычных канцэпцый свайго эпохі, сацыяльна-эканамічных інтарэсаў пэўных групавых грамадства і, нарэшце, поглядаў саміх аўтараў. Старыльнай навукі, як і мастацтва, у прыродзе не існуе. Інтэрпрэтацыя гістарычнага матэрыялу заўсёды абумоўлена шэрагам суб'ектыўных і аб'ектыўных прычын. Менавіта таму К. Маркс, як піша П. Лафарг, ніколі не задавальняўся паведамленнямі з другіх рук; ён сам заўсёды дабіраўся да першакрыніцы; нават дзеля другога факта спяшаўся ў Брытанскі музей, каб у бібліятэцы праверыць яго.

Верагодны толькі факт пісьмовага помніка, той першакрыніцы, без якой нельга зразумець думкі і ўчынкі нашых далёкіх продкаў, правільна асэнсаваных падзеі мінулых часоў. Асноўнымі месцамі захоўвання першакрыніц па гісторыі Беларусі (актавыя матэрыялы, статуты, сеймавыя і сеймікавыя пастановы, судовыя матэрыялы, гаспадарчыя інвентары, вайсковыя попісы і ўставы) з даўніх часоў былі гарадскія (духоўныя і свецкія) архівы і прыватныя сховішчы магнатаў. Калі прафесар І. Лабойка азнаёміўся з беларускімі архівамі, ён быў моцна ўражаны вялікай колькасцю гістарычных матэрыялаў. У 1824 годзе ён пісаў І. Грыгаровічу: «Калі я ў 1822 г. прыехаў у Вільню, быў дужа здзіўлены пісьмовымі помнікамі беларускай мовы, але маё здзіўленне яшчэ больш узрасло, калі я ўбачыў, што тутэйшыя архівы ў пераважнай частцы імі запоўнены».

Але ўсё гэтае культурнае багацце да пачатку XIX стагоддзя (а ў архівах некаторых гарадоў і пазней) ляжала мёртвым грузам, да якога на працягу стагоддзяў не дакраналася рука чалавека. Дакументы захоўваліся неахайна: унікальныя манускрыпты з васьковымі пячаткамі на чырвоных шнурках, старажытныя граматы і іншыя каштоўныя першакрыніцы XIV — XVIII стагоддзяў у скрутках і ў перавязаных накрыв вяршамі кіпач пыліліся і бучцелі звалены без ладу ў вялізныя скрыні або проста на падлогу ў вільготных сутарэнных сярэднявечных мураў. Паперы ў архіве Мсціслава, некалі цэнтры княства, а пазней вядоства, напрыклад, знаходзіліся ў кулях, вялізныя рагожныя мяшакі. Многа рэдкіх дакументаў беззаваротна загінула ў полымі шматлікіх войнаў, было разрабавана непрыяцельскімі войскамі. Так,

напрыклад, у час Паўночнай вайны шведы вывезлі два караблі архіўных матэрыялаў. Пэўна, тады і трапіў у Швецыю дадатак да унікальнай карты Вялікага княства Літоўскага работы славутага нясвіжскага мастака і гравёра Тамаша Макоўскага. Гэты дадатак захоўваецца цяпер у бібліятэцы універсітэта горада Упсала. У ім аўтар даў падрабязнае гістарычнае, этнаграфічнае і геаграфічнае апісанне Беларусі і Літвы канца XVI — пачатку XVII стагоддзяў.

уласцівай яму настойліваасцю, акрамя праграмных курсаў па біблейскай, царкоўнай і ўсеагульнай гісторыі, вывучае гістарычныя крыніцы і працы старажытных і сярэднявечных аўтараў. Адначасова займаецца навуковай і перакладчыцкай работай: напісаў даследаванне «Вопыт аб пасадніках наўгародскіх, са старажытных рускіх летапісаў», перакладаў для Румянцава лацінскія і польскія тэксты.

У час вучобы ў Пецябургу быў прыхільна прыняты ў

вуковай працы, закрануў самае трапяткое і моцнае пачуццё чалавека — любоў да бацькаўшчыны. Грыгаровіч, сапраўды, ніколі не страчваў духоўнай сувязі з Беларуссю і не ў прыклад іншым не саромеўся свайго паходжання. Нават тады, калі яго імя набыло шырокую вядомасць у навуковых колах Расіі, а яго праца была адзначана шэрагам узнагарод, у тым ліку ордэнамі Ганны 2 ступені, імператарскай каронай упрыгожанай, і Уладзіміра 4 ступені, у «Фармулярным спісе»,

1826 годзе. Грыгаровіч не меў дастаткова сродкаў для выдання зборніка і не здолеў без магутнага заступніка разарваць цензурныя пугы, менавіта яны, па сцярджэнню рускага гісторыка І. Іконнікава, ускладнілі выхад рукапісу ў свет, і ён амаль на паўтара стагоддзя бясследна знік у папяровых нетрах архіваў. Толькі ў 1958 годзе знойдзены ў Краснаярскай асабісты архіў Грыгаровіча. Сярод дзесяці важкіх папак з паперамі вучонага быў і рукапіс другой часткі «Беларускага архіва». Цяпер ён захоўваецца ў фондах Цэнтральнага дзяржаўнага архіва літаратуры і мастацтва БССР. Дарэчы, даследчык знойдзе ў ім многа цікавых дакументаў, арыгіналы якіх даўно страчаны, напрыклад, чатыры булы папы Інакенція IV (1252—1253 гады) аб хрышчэнні і каранацыі вялікага князя Міндоўга, граматы Ягайлы і Вітаўта (1398—1427 гады), Казіміра, Аляксандра і іншыя.

Сярод папер Грыгаровіча ёсць заўвагі вучонага на конт аўтарства ананімнай паэмы «Энеіда навыварат», вершы А. Баршчэўскага і рукапісы двух слоўнікаў беларускай мовы, працаваць над якімі ён пачаў у Гомелі не толькі дзеля лепшага разумення чытачом гістарычных актаў на беларускай мове, але і таму, што «слоўнік ёсць летапіс мовы, і ў гэты летапіс павінны быць унесены ўсе факты, якія былі і ёсць». Вучоны паслеў укласці слоўнік толькі на літары «А», «Б», «В», але і гэтага дастаткова, каб вызначыць лексікаграфічныя прыкметы складалініка. Грыгаровіч-мовавед не задавальняўся перакладам на рускую мову асноўнага значэння беларускага слова, а імкнуўся выявіць усе яго сэнсавыя адценні, паказвае, як слова гучыць у бытавым сказе, прыводзіць беларускія прымаўкі, паасобныя фрагменты песень.

У 1829 годзе Грыгаровіч пераводзіцца ў Віцебск, дзе працуе «рэктарам тамашніх павятовага і прыходскага вучылішчаў» і выкладчыкам губернскай гімназіі. Але ўжо ў кастрычніку наступнага года пераязджае ў Пецябургу. Жыццё тут было нялёгкім: неабходна было ўтрымліваць вялікую сям'ю, выходцаў і вучыць трох сыноў і дачку, падтрымліваць высокі сталічны ўзровень жыцця. Не ўсё складалася гладка і ў навуковай рабоце. Тым не менш пецябуржскі перыяд быў самым плённым у жыцці вучонага. З-пад яго пяра выйшла некалькі гістарычных даследаванняў, пераклаў з лацінскага рукапісу «Перапіску папы з расійскімі гаспадарамі ў XVI стагоддзі», выдаў збор твораў Георгія Каніскага, беларускага пісьменніка і культурнага дзеяча XVII—XVIII стагоддзяў з апісаннем яго жыцця.

У канцы 1837 года прызначаецца членам, а ў 1839 — галоўным рэдактарам выданняў Археаграфічнай камісіі, створанай у 1834 годзе пры міністэрстве народнай асветы. Апафеозам навуковай дзейнасці нашага земляка з'яўляецца выданне «Актаў, якія адносяцца да гісторыі Заходняй Расіі». У гэтым важкім не толькі па аб'ёму, але і па зместу тамаха сабраным вялікай колькасцю дакументаў, якія маюць самае неспрэчнае дачыненне да разнастайных палітычных, сацыяльных і эканамічных пытанняў гісторыі Беларусі, пачынаючы з 1340 і канчаючы 1699 годам. Пяты том гэтага фундаментальнага збору дакументаў, без якога не можа абйсціся ніводзін даследчык феадальнага перыяду Беларусі і сёння, быў завершаны без Грыгаровіча.

Станіслаў ЦЯРОХІН.

НАШЫ СЛАВУТЫЯ ЗЕМЛЯКІ

ЁН ПРАКЛАЎ ПЕРШУЮ БАРАЗНУ

ДА 195-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ІВАНА ГРЫГАРОВІЧА

У канцы XVIII — пачатку XIX стагоддзяў у адукаваных колах грамадства выспявае разуменне таго вялікага навуковага значэння, якое маюць архіўныя матэрыялы. Напачатку вывучэнне і публікацыя паасобных старажытных актаў насліла характар аматарства і ажыццяўлялася на прыватных сродкі. Узнікненне баларускай археаграфіі як навуковай дысцыпліны таксама адбылося па-за рамкамі афіцыйных устаноў і звязана з бескарыслівай дзейнасцю І. Грыгаровіча, якога мы з поўным правам можам назваць бацькам беларускай археаграфіі.

Выпадковае знаёмства з гомельскім Крэзам, уладальнікам Гомеля, усіх навакольных зямельных угоддзяў і незлічонах багаццяў, неспадзявана змяніла жыццё дзеятэнацацігадовага юнака, які пасля сканчэння ў 1811 годзе семінарыі працаваў настаўнікам лацінскай і грэчаскай моў у Магілёўскім духоўным павятовым вучылішчы. Што, здаецца, было агульнага ў правінцыяльнага выкладчыка і ў бліскучага вяльможы, канцлера і старшыні дзяржаўнага савета, міністра камерцы і юстыцыі графа М. Румянцава? Аднак унук салдата Праабражэнскага палка і сын вядомага рускага палкаводца Румянцава-Задунайскага ў адрозненне ад іншых прыворных шаркуноў не марнаваў дарэмна час і грошы, а выдаткоўваў іх на навуковыя мэты: фінансаваў экспедыцыі, у тым ліку вакол свету, дапамагаў даследчыкам даўніны, выдаў на свой кошт больш дваццаці напісаных, складзеных і перакладзеных ім кніг і зборнікаў. З яго асабістай ініцыятывы ўбачыла свет першае навуковае выданне гістарычных дакументаў — «Збор дзяржаўных актаў і дагавораў, якія захоўваюцца ў дзяржаўнай калегіі замежных спраў» (М., 1813—1828). Гэта ён залучыў да работы і даў пачуццё ў навуку Д. Бантыш-Каменскаму, М. Маліноўскаму, К. Калайдовічу і П. Строеву, імёны якіх займаюць выдатнае месца ў рускай гісторыяграфіі.

Эрудыцыя Грыгаровіча, асабліва дасканалыя веданне ім грэчаскай, лацінскай і беларускай моў, без якіх няма чаго рабіць у архівах Паўночна-Заходняга краю, як тады афіцыйна называлі Беларусь, схіліла мецэната да думкі залучыць маладога настаўніка да пошукаў і вывучэння старажытных рукапісаў. Для паглыблення ведаў ён пасылае будучага памочніка вучыцца на свой кошт у Пецябуржскую духоўную акадэмію, дзе Грыгаровіч з

сталічнае навуковае асяроддзе і пазнаёміўся з такімі свяціламі ў галіне археаграфіі, як Я. Берднікаў, К. Калайдовіч, П. Строеў, К. Абаленскі, І. Лабойка і іншыя. Меркавалася, што пасля сканчэння акадэміі Грыгаровіч застаецца працаваць у сталіцы, але яго цягнула на радзіму, а тут якраз захварэў бацька, і малады вучоны, нягледзячы на незадавальненне Румянцава, едзе ў Гомель, дзе з 3 жніўня 1820 па жнівень 1829 года працуе рэктарам Гомельскага павятовага і прыходскага вучылішчаў, сумяшчаючы асноўную работу з іншымі заняткамі. У «Фармулярным спісе» служачых Анічкавага палаца за 1850 год адзначана: «На працягу аднаго года спалучаў оную з настаўніцкай па вышэйшаму аддзяленню і выкладанню, звыш іншых прадметаў, усеагульную і расійскую геаграфію, па асабаму дазволу акруговага Акадэмічнага праўлення, па яго асабістых нагатах».

Гомельскі перыяд у навуковай дзейнасці Грыгаровіча займае асабае месца як па інтэнсіўнасці, так і па характару працы: тут ён займаецца вывучэннем багатых збораў гістарычных матэрыялаў у Магілёўскім, Мсціслаўскім і Аршанскім архівах. Па «даручэнню епархіяльнага начальства» напісаў «Гісторыю беларускіх іерархаў», але змест рукапісу, пэўна, не прывёў нікога ў сінодзе ў захопленне, і цікавая праца, так і не пабачыла свету, у рэшце рэшт згубілася, а між іншым, без ведання пазіцыі прываслаўнай царквы на паасобных этапах гісторыі нельга правільна зразумець многіх падзей мінулага. Грыгаровіч «вырашыў не пісаць больш работ па царкоўнай гісторыі, а стварыць зборнік па гісторыі Беларусі», тым больш, што выдзенае за кошт Румянцава ў 1821 годзе даследаванне «Вопыт наўгародскіх пасаднікаў...», напісанае яшчэ ў студэнцкія гады, было высока ацэнена такімі вядомымі вучонымі, як А. Вастокаў, М. Маліноўскі, П. Строеў.

Віншуючы маладога даследчыка з поспехам, Румянцаў у адным з лістоў пісаў: «Я цвёрда ўпэўнены, што пры вашых ведах Вам лёгка будзе адшукаць якія-небудзь важныя дакументы старажытных часоў нашага Беларускага і Магілёўскага краю. Не слабейце ў любасці Вашай да асветы і дакладна да той часткі яе, якая абдымае айчынную старажытнасць». Безумоўна, Румянцаў добра ведаў пра замілаванне Грыгаровіча родным краем і таму, заахвочваючы яго да на-

які заводзілі на кожнага служачага «яго імператарскай вялікасці палаца», у графе «якой нацыі» напісаў: «Беларус».

Вучоны ўжо некалькі гадоў выношаў думку, як ён пазней пісаў, «сабраць матэрыялы да тлумачэння гісторыі і славеснасці беларускай». Паступова выкрышталізавалася і прыняла канкрэтную акрэслення формы задума выдаць зборнік гістарычных дакументаў з трох частак пад агульнай назвай «Беларускі архіў старажытных граматаў». Румянцава захапіла ідэя даследчыка з невялікага ляснога мястэчка Беліцкага павета Магілёўскай губерні. Пры абмеркаванні характару будучага зборніка ён параіў маладому вучонаму ўстрымлівацца ад крайніх і кан'юктурных ацэнак паасобных гістарычных з'яў, разглядаць іх аб'ектыўна, без «усыякай жоўці і той нянавісці, якую часта выказвалі нашы духоўныя асобы да каталіцкай рэлігіі».

Першая частка «Беларускага архіва», як коратка, у адрозненне ад назвы на тытульнам лісце, пазначаны на вокладцы зборнік, выйшла ў свет у 1824 годзе. Гэта першае і адно з лепшых археаграфічных выданняў, цалкам прысвечанае Беларусі.

Зборнік мае выразна рэгіянальны характар — усе 57 старажытных актаў у ім датычацца Магілёва і размешчаны вакол яго населеных пунктаў і ўрочышчаў перыяду XV—XVIII стагоддзяў, напрыклад, устава аб вольнасцях і павіннасцях магілёўскіх мяшчан, прывілеі аб наданні гораду магдэбургскага права, ліст на права бяспшліннага гандлю з Расіяй, акты аб увядзенні новага календара і г. д.

У канцы снежня 1825 года Грыгаровіч завяршыў работу над другой часткай «Беларускага архіва». У ёй 66 дакументаў, якія ахопліваюць 455-гадовы перыяд гісторыі Беларусі (1252—1707 гады). Характарызуючы навуковы змест актаў, вучоны так пісаў у прадмове: «Многія з іх могуць служыць для разумення гісторыі не толькі беларускай і літоўскай, але і расійскай. Некаторыя занялі тут месца як помнікі старадаўняга права, судаводства, устаноў, звычаяў. Адно захоўваюць адбітак старажытнай беларускай мовы, другія цікавыя свайм мясцовым характарам, у іншых захаваліся ад канчатковага забыцця славы асобы і памяць заслуг іх». Аднак другая частка «Беларускага архіва» так і не дайшла да свайго чытача. Хутчэй за ўсё гэта было звязана са смерцю Румянцава ў

У ЯГО РАБОТАХ НАШ СУПЯРЭЧЛІВЫ ЧАС

ІМГНЕННІ АДКРЫЦЦЯЎ І АЧЫШЧЭННЯ

Плён трыццацігадовай працы прадставіў на сваёй персанальнай выстаўцы, што дэманстравалася ў мінскім Палацы мастацтва, Генрых Ціхановіч. У экспазіцыю ўвайшлі работы розных перыядаў, пачынаючы са студэнцкіх гадоў і канчаючы апошнім часам. Упершыню аўтар паказаў тут жывапісныя карціны, якія раней ніколі не выстаўляліся.

Генрых Ціхановіч паходзіць з вядомага ў Беларусі роду. Яго дзед — Уладзіслаў Галубок — адзін з заснавальнікаў беларускага нацыянальнага тэатра, выдатны рэжысёр, драматург і мастак. Бацька Яўген Ціхановіч — адзін са старэйшых беларускіх мастакоў, аўтар шэрагу твораў, што ўвайшлі ў залаты фонд выяўленчага мастацтва рэспублікі.

Г. Ціхановіч — карэнны мінчанін. Нарадзіўся ў 1937 годзе. Яму не было і пяці, калі пачалася вайна. Але дзіцячая памяць назаўсёды захавала той дзень, калі гарэў горад. Многа пазней, пасля сканчэння Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута (майстэрня слаўтага В. Цвірка), Генрых піша карціну «Мірная раніца»: разбіты нямецкі танк сярод поля, хлопчык непадалёку і чырвоная сонца, што так і рвецца з-пад гарматы. А яшчэ пазней перажытае ў вайну і асэнсаванае ўжо ў сталым узросце стала змацавальным штуршком для напісання некалькіх работ, якія склалі цікавую антываенную серыю. У такіх карцінах, як «Хто з мячом да нас прыйдзе...», «Аблічча вайны», «Людзі, будзьце пільнымі» — устрывожаная памяць мастака і яго боль ад прадчування небяспекі, што зноў павісла над чалавечтвам, над яго зямлёй. У вобразе агіднай пачвары — ці то самалёта, ці то птушкі, якая раскінула кіпцюры над чалавекам і над усім, што створана ім, увасоблена сама небяспека ядзернай катастрофы.

Неяк на пачатку свайго шляху малады мастак даў інтэрв'ю журналісту, дзе былі такія словы: «Галоўнае для сучаснага творцы, на маю думку, не спяшацца ў рабоце. Пісаць і пі-

саць. Бачыць будучыню, верыць у яе. Проста добра рабіць сваю справу». Генрыху Ціхановічу сапраўды не характэрная паспешлівасць у рабоце, імкненне быць модным, папулярным. Месяцамі выношвае ён задуму твора, няхутка піша.

Некалі дзед Генрыху Ціхановіча па бацьку, які быў чыгуначнікам, прымаў актыўны ўдзел у выступленнях супраць царызму, дэманстрацыях. Знітаваны паміжце з тымі падзеямі, з гісторыяй Беларусі, звязаны кроўнымі і духоўнымі сувязямі з яе выдатнымі дзеячамі, Г. Ціхановіч піша карціну «1905 год» — своеасаблівы гімн мужнасці герояў-рэвалюцыянераў. Тут аўтар імкнецца з пазіцыі сённяшняга дня асэнсавач гістарычныя падзеі, па-свойму вырашыць традыцыйную тэму.

Прыблізна ў гэты ж перыяд, у 70-х гадах, была напісана мастаком работа ў зусім іншай манеры — «Аўтапартрэт з катом», якая прыцягнула ўсеагульную ўвагу наведвальнікаў на выстаўцы. На палатне несуразмерныя—маленькі чалавек і вялізны чорны кот за яго спіной, што ідзе следам, як цень ці, як лёс, за ім. Уласна кажучы, шматзначная, алегарычная, гэта карціна выклікае самыя розныя асацыяцыі. Як сапраўдны твор мастацтва, у якім схавана інтымная глыбіня чалавечага быцця і яго філасофія, карціна хвалюе, выклікае спрэчку.

Цікавыя па задуме і складаным па форме станковыя творы Г. Ціхановіча патрабуюць гледача-аднадумца з пільным і нетаропкім поглядам, які здольны да суперажывання і ўспрыняцця мастацкай задумы і ідэі карціны.

Станаўленню яркай індывідуальнасці мастака вельмі спрыялі творчыя паездкі па краіне ў складзе групы вядомых акварэлістаў. Яркія фарбы Азіі, суровая прырода Карэліі, будоўлі Сібіры, краявіды Малдавіі — палітра мастака быццам захлынула ад наплыву пачуццяў і ў хвалях экзотыкі. «Байкальская восень», «Мячэць у Самаркандзе», «Вуліца ў Хіве», «Глінабітная Бухара»,

«Царква ў Кемі», «На трасе БАМа», «Паўночная царква» і дзесяткі іншых акварэлей, жывапісных эцюдаў могуць павадаміць гледачу аб маршрутах мастака.

Г. Ціхановіч аб'ездзіў уздоўж і ўпоперак усю Беларусь: Бра-слаўшчыну, Палессе, ваколіцы Нарачы, заветныя куточки барысаўскіх лясоў, слаўную Полацкую зямлю... Там ён напісаў дзесяткі цудоўных пейзажаў, у якіх тонкае і глыбіннае адчуванне характару някідай беларускай прыроды, яе самабытнасці.

Своеасабліва, нечаканасцю прыёмаў і кампазіцый характарызуецца графіка Генрыха Ціхановіча, які працуе пераважна ў малых формах тэхні-кай лінаграфіі і афорты. Ён выканаў больш за 100 кніжных знакаў, сюжэты якіх, як правіла, вельмі трапна характары-зуюць асобу ўладальніка кнігі. Прымаў удзел у прэстыжных выстаўках кніжнага знака, што праходзілі ў Польшчы, Чэхаславакіі, Партугаліі, Аўстрыі. На Міжнароднай выстаўцы ЭКСПО-70, на біенале эклібрыса ў Мальборку яго працы былі адзначаны медалём.

Фантастычныя «Буйныя яблыкі», алегарычныя «Аўтапартрэт з катом» і «Аблічча вайны», рэалістычныя партрэты сучаснікаў і вялікіх дзеячаў нацыянальнай гісторыі і культуры мінулага нясуць прыкметы светапогляду і светаадчування аўтара. Пры знаёмстве з асобнымі карцінамі ў гледача ўзнікае шмат пытанняў да мастака. Чаму ў карціне паказана гэта ці тое, што яно азначае? Што меў на ўвазе аўтар?

Які кожны сапраўдны творца, Генрых Ціхановіч задае штодзень пытанні і самому сабе. У яго работах наш супярэчлівы час ва ўсіх сваіх іпастасях. Тут палёты і падзенні душы, вечныя ісціны і банальныя навацыі, імгненні адкрыццяў і ачышчэння.

Таццяна АНТОНАВА.

НА ЗДЫМКАХ: работы Г. ЦІХАНОВІЧА «Ф. Скарына», «Бра-слаўшчына».

ДОБРЫЯ ВЕСТКІ З ІНДЫ

На старонках газеты «Голас Радзімы» паведамлялася ўжо, што ў 1986 годзе Беларусь наведваў паэт і перакладчык з Індыі доктар Вар'ям Сінгх. Тады ён прывёз беларускім калегам два падарункі: зборнік сучаснай беларускай паэзіі і «Слова пра паход Ігаравы» — абедзве кнігі ён пераклаў на мову хіндзі. Ад'язджаючы на радзіму, гоць сказаў:

— Мая мара — выпускаць перыядычныя зборнікі, у якіх публікаваліся б творы беларускіх пісьменнікаў, матэрыялы аб нашай рэспубліцы.

І вось на адрас Саюза пісьменнікаў Беларусі прыйшоў ліст з Інды ад доктара Вар'яма Сінгха. Ён дзеліцца добрымі навінамі: «Цяпер магу вас і іншых беларускіх сяброў абрадаваць тым, што ўжо створаны «Форум аматараў беларускай літаратуры». Рыхтуецца да друку першы нумар часопіса «Беларусі Сахіца» («Беларуская літаратура»). Спадзяюся, што нумар выйдзе да канца гэтага года».

Далей Вар'ям Сінгх паведамляе, што першы нумар часопіса будзе прысвечаны нашаму выдатнаму паэту Максіму Танку з выпадку яго 75-годдзя. Апрача вершаў Максіма Танка, у часопісе будуць прадстаўлены творы Васіля Быкава, Ніла Гілевіча, Анатоля Вярцінскага, Святланы Алексіевіч, Алеся Разанава і падборка вершаў маладых паэтаў. Друкуюцца і літаратурна-крытычныя матэрыялы, у прыватнасці, артыкул Аляксея Гардзіцкага «Беларуская літаратура за мяжой» і артыкул дацэнта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя У. І. Леніна Сяргея Чубакова, які працуе ў Дэльійскім універсітэце. Часопіс будзе выходзіць на мове хіндзі адзін раз у тры месяцы.

Пісьмо сваё аўтар заканчвае віншаваннем з 70-й гадавінай Вялікага Кастрычніка і піша: «Я перакананы, што ваша літаратура вялікая і павінна знайсці свайго чытача і ў Індыі». Ён просіць спрыяць у дзейнасці «Форума», у выданні задуманага ім штоквартальніка: інфармаваць аб навінах літаратуры, прысылаць кнігі і перыядычныя выданні».

Л. ЧАРЭШНЯ.

ЦІ ПЕРАТВОРЫЦЦА КОЛЬКАСЦЬ У ЯКАСЦЬ

НОВЫЯ ЧАСЫ
ДЛЯ РОК-МУЗЫКІ

Прайшоў час, калі рок-музыка ў нашай краіне існавала, я б сказаў, на нелегальным становішчы. Усе ведалі, што маладыя людзі не абыхавяцца да рок-рытмаў, але рабілі выгляд, што нічога гэтага няма, што моладзь цалкам задаволена прадукцыяй масавай эстрады, адштампаванай у нязменна бадзёрым духу. Літаральна ў апошні месяцы сітуацыя рэзка змянілася: рок выйшаў на прафесійны падмошкі, ён гучыць па радыё, з'яўляецца на тэлеэкране, савецкія рок-групы гастралююць на Захадзе.

Пакуль музыказнаўцы спрачаюцца аб характары «савецкага рока», пакуль прафесійныя паэты ацэньваюць вершаваныя тэксты шматлікіх рок-груп, дэ-зволу сабе пакінуць хітраспя-ценні эстэтычных катэгорый. Што на першым месцы ў савецкім року: музыка ці палітыка? Мой адказ адназначны: палітыка, вядома. Успрыняцце року ў СССР неаддзяліма ад палітычнага, сацыяльнага зара-ду, які нясе ў сабе тая ці іншая кампазіцыя, ад яе здольнасці перадаць настрой маладога пакалення.

К сярэдзіне 70-х гадоў у краіне складалася своеасаблівая практыка распаўсюджвання магнітафонных стужак: з рук у рукі, праз хатнія паўпрафесіянальныя студыі ўсё новае і новае рок-запісы імкліва разыходзіцца ад Карпат да Ціхага акіяна. Многія групы набылі легендарную папулярнасць, не маючы ніводнай паўнацэннай пласцінкі, ні разу не прагучышы ў радыё- і тэлеэфіры.

Першыя савецкія групы (іх называлі вакальна-інструментальнымі ансамблямі) уяўлялі сабой альбо слаба замакуфляваныя электронікай эстрадныя аркестры, альбо бездапаможныя імітаваныя канкрэтных заходніх калектываў са спазненнем на некалькі гадоў. Рабіліся, праўда, спробы злучыць англа-амерыканскія рытмы з партыярхальным фальклорам — спробы наколькі прамалінейныя, настолькі і няўдалыя.

Рубжом стаў 1980 год, калі ў Тбілісі прайшоў першы Усе-саюзны рок-фестываль, які называўся «аглядам сучаснай музыкі». Яго пераможца — маскоўская група «Машына часу» на чале з Андрэем Макарэвічам — і апынуўся ў цэнтры ўвагі ўсеагузнай аўдыторыі.

Што ж такога праспяваў гэты

выпускнік архітэктурнага інстытута? Сярэдні гітарыст без асобных кампазітарскіх задаткаў, са слабым голасам і проста нуль-вой сцэнічнай знешнасцю, ён прыцягваў зусім не прафесіяналізмам. Фармальна — па рок-вытанчанасці і электрыфікаванасці — большым правам на майку лідэра валодаў зусім іншыя калектывы. Але менавіта настрой «Машыны часу», праблематыка песень Макарэвіча трапілі ў рэзананс з настроймі мільёнаў юнакоў і дзяўчат, якія пераапунялі стадыёны і Палацы спорту. Песні аб чаканні «новага павароту», аб бяздарным правядзенні часу ў маладзёжным кафэ і аб тым, што «усё вельмі проста: казкі — падман», сталі «эмблемай» пакалення пачатку 80-х, на 5-6 год апырэдзішы артыкулы пра гэта ў прэсе.

«Машына часу» — сёння партыярх — праклала дарогу іншым групам. Некаторыя працавалі ўжо даўно і проста чакалі, калі да іх дарасце аўдыторыя, — гэта перш за ўсё інтэлектуальны лінгвісцкі «Акварыум», які ўзначальвае Барыс Грабеншчыкоў. Іншыя — зусім маладыя музыканты — з'явіліся нядаўна, але менавіта яны і падносяць большасць сюрпрызаў. На іх фоне песні «Машыны часу» выглядаюць як старыя фільмы — настальгічна і наіўна.

Змена каравулаў выклікана зменай пакаленняў. У партэры і амфітэатры рок-канцэртаў прыйшло іранічнае, халаднаватае пакаленне, якое прывыкла больш глядзець збоку. У найбольшай ступені аказалася «стыльнасць» — стараннасць падбору пад «нову хвалю»: і манера апрацавання, і лексікон, і ўсемагчымыя аксесуары...

За тры апошнія гады ўзнікла неверагодная колькасць так званых неформальных маладзёжных аб'яднанняў: адыход у «рэтра» і ў мадэрнісцкую містыку, відазмененыя «панкі» і «металісты», «абсурдзісты» і «прымітывісты»... А «музычны маніфест» застаецца першым, якім заяўляюць пра сябе чарговыя «неформалы». Нарадзілася такая колькасць зусім рознапланавых груп, што вылучыць дэмінуючы напрамак я проста не бярэся.

Застаецца чакаць, што колькасць ператворыцца ў якасць.

Леанід ПАРФЕНАЎ.
(АДН).

ВЫСОКАЯ
АЦЭНКА

оперы і балета Беларускай ССР. Гледачы вітаюць народных артыстаў БССР Л. Бржа-зоўскую і Н. Паўлаву, Ю. Траяна і В. Камкова, заслужаных артыстаў БССР Т. Яршова, І. Душкевіч, У. Іванова і іншых удзельнікаў праграмы на чале з мастацкім кіраўніком і галоўным балетмайстрам тэатра, народным артыстам СССР В. Елізар'евым.

У Каіры і Александрыі, дзе праходзілі гастролі беларускіх артыстаў, кожны нумар публіка сустракала з захапленнем.

Высокую ацэнку майстэрству калектыву тэатра даў міністр культуры Егіпта Фарук Хасні, які пасля аднаго са спектакляў выказаў падзяку ўсім удзельнікам гастролі.

— Такія «зоркі» балета на нашай сцэне не выступалі ўжо даўно, — заявіў Ібрагім Дауд, дырэктар Александрыйскага тэатра «Сайед Дэвіш». — Канцэртны праходзілі пры перапоўненай зале. Трыумф — другога слова для ацэнкі выступленняў вашых артыстаў не падбяраш.

...Павольна запальваецца вялікае святло. Заслона закрывае сцэну, на якой застаюцца ўдзельнікі двухтыднёвага свята савецкага балета, што адбылося ў Егіпце. Зала ўзрываецца громам авацый, выклікаючы яшчэ і яшчэ раз артыстаў Дзяржаўнага ака-дэмічнага Вялікага тэатра

Вельмі падабаецца маленькім гродзенцам у новым кафэ «Чабурашка». Ва ўтульных залах, упрыгожаных карцінкамі з любімых мультфільмаў, малышы з апетытам з'ядаюць суп «Карлсан», бутэрброд «Сінёр-Памідор», салат «Сонечны зайчык», запіваючы кактэйлем «Залаты ключык». Гэтыя прысмакі і яшчэ шмат іншых гароднінных, малочных, мясных страў, марожанага і разнастайных сокаў могуць заказаць тут сваім дзецям бацькі, дзядулі і бабулі. У кафэ можна таксама правесці святы, ранішнікі, дні нараджэння, у час якіх хлопчыкі і дзяўчынкі сустраюцца з героямі многіх дзіцячых спектакляў абласнога тэатра і тэатра лялек.

НА ЗДЫМКАХ: няма нічога лепш за кактэйль «Чабурашка», лічыць Віка МАЗАРУК; у адной з залаў новага кафэ.

Фота У. ВІТЧАНКІ.

СПОРТ

Шахматны матч на першынство свету паміж савецкімі гросмайстрамі Гары Каспаравым і Анатоліем Карпавым у Севільі падышоў да свайго апошняга. Засталося згуляць толькі дзве партыі, а лік па-ранейшаму застаецца нічыёвым — 11:11.

Даўно не было такога напружанага паядынку.

Шмат прыемных хвілін аматарам спорту прынеслі выступленні прадстаўнікоў Беларусі. Назавём некаторыя.

Выдатна пачаў канькабежны сезон мінчанін Ігар Жалызоўскі. У Калгары, дзе сабраліся ўсе мацнейшыя спартсмены, ён атрымаў перамогі на дыстанцыях 1 500 і 1 000 метраў. Прычыч на першай устанавіў рэкорд свету — 1 мінута 52,50 секунд.

Гэтыя спаборніцтвы — адзін з этапаў падрыхтоўкі выдатнага спартсмена да «Алімпіяды-88».

Яшчэ адно вышэйшае дасягненне ў беларускай спартсменкі Алены Марфель. У стральбе з лука на 70 метраў яна выбіла 330 ачкоў. Гэтага поспеху Алена дамаглася ў Душанбе на спаборніцтвах на Кубак СССР.

У савецкай каманды па вольнай барацьбе добрыя традыцыі: на розыгрышы Кубка свету займаць толькі першае месца. І сёлета нашы спартсмены былі наймогучымі за прадстаўнікоў іншых зборных — ЗША, Манголіі, Кубы... У асабістым залку (што таксама традыцыйна) адзін з залатых медалёў заваяваў мінчанін Камалудзін Абдулдаудаў.

Якога б рангу ні былі спаборніцтвы па мастацкай гімнастыцы, яны, як правіла, зводзяцца да спрэчкі дзвюх школ: савецкай і балгарскай. Лідэрам нашай каманды лічыцца мінчанка Марына Лобач. У каманды Балгары — Біянка Панова.

Вось і на нядаўніх спаборніцтвах на Кубак Інтэрбачанія, што прайшлі ў ГДР, Марына ўсяго на пяць сотых бала апырэдзіла грозную саперніцу і заваявала галоўны прыз.

Заканчваючы «кубковую» тэму, адзначым і нядрэнае выступленне ветэрана спорту фехтавальшчыка з Мінска Аляксандра Раманькова. Шматразовы чэмпіён на старце розыгрышу Кубка свету ў Аўстрыі ўвайшоў у шасцёрку лепшых.

Чэхаславацкая федэрацыя скачкоў на батuce і клуба «Цесла Жыжкаў» запрасіла на спаборніцтвы спартсменаў Віцебска. І госці — Валянціна Лук'янава, Наталля Васільева і Таццяна Старавойтава — занялі ўсе прызавыя месцы.

ШТО ДАЛІ РАСКОПКІ ЛІДСКАГА ЗАМКА

СВЕДКІ ГІСТОРЫІ ДАЎНЯІ

Адзін з самых старажытных помнікаў каменнага абарончага дойлідства Беларусі — замак у горадзе Лідзе Гродзенскай вобласці (пабудаваны ў 20-я гады XIV стагоддзя) даўно прыцягвае ўвагу даследчыкаў гісторыі архітэктуры і археалагаў. У помніка цікавае і слаўнае мінулае. Узвездзены ў якасці аднаго з фарпостаў абароны ад крыжакоў, ён цалкам апраўдаў сваё прызначэнне. Неаднойчы абаронцы замка сачылі праз вузкія адтуліны байніц за набліжэннем цяжкіх крыжакіх загонаў, на яго сценах віравала крывавае сеча, неаднойчы ў часы ваенных ліхалеццяў даваў ён надзейны прытулак навакольным жыхарам. Але акрамя перамог сцены яго памятаюць і няўдачы, і паражэнні, і здраду. Так, у канцы XIV стагоддзя крыжакам удалося захапіць замак прыступам, папярэдне падлаўшы яго. Другі раз ён дастаўся ворагам без бою, бо абаронцы на чале з князем Дзмітрыем Карыбутам ноччу ўцяклі праз патаемны ход.

Больш як сотню гадоў замак служыў людзям у якасці магутнага абарончага збудавання. Але затым у XV—XVI стагоддзях у сувязі з развіццём артылерыі яго ваеннае значэнне пачало змяншацца. У замку размяшчаліся павятовы архіў, тут адбываліся шляхецкія сеймікі. Пабудовы прыйшлі ў заняпад і канчаткова былі закінуты ў XVIII стагоддзі.

Найбольш аб'ектыўныя і адначасова важкія па сваёму ўздзеянню на пачуцці чалавека сведкі даўняй гісторыі замка — рэчы, якімі карысталіся яго тагачасныя жыхары. Здабыццём такіх рэчаў — адна з задач археалагічнай экспедыцыі навукова-вытворчага аб'яднання «Белрэстаўрацыя», што працавала ў Лідзе сем сезонаў. Буйныя раскопкі праводзіліся ў замку ў 1977, 1978, 1980, 1983, 1985—1987 гадах. Выяўлены ніжнія часткі абарончых веж, якія былі закрыты магутным развалам камянеў і цэглы з верхніх паверхаў, даследаваны падмуркі жылых пабудоў, у якіх размяшчаўся гарнізон, сабраны велізарная калекцыя бытавых рэчаў і ўзбраення.

Вынікам даследаванняў стаў праект рэстаўрацыі і прыстасавання замка да патрэб горада. Тут размесціцца музей і тэатр пад адкрытым небам.

Апошнія раскопкі, што вяліся ў чэрвені 1987 года, істотна не змянілі наша ўяўленне аб помніку, што склалася на працягу дзесяці гадоў даследаванняў. Хутчэй можна гаварыць аб колькасным назапашванні інфармацыі.

На характар матэрыяльнай культуры замка наклала адбітак тая акалічнасць, што ён быў дзяржаўным і знаходзіўся на скарбовым забеспячэнні. Тут размяшчаўся гарнізон, які не вельмі раскашаваў у побыце. У Лідскім замку не знойдзена, напрыклад, паліхромная кафля, якой шмат у Мірскім або Гальшанскім, што былі рэзідэнцыямі буйных феодалаў. Магнаты маглі дазволіць сабе мець такую дарагу рэч, якой была паліхромная печка. У Лідскім жа замку ў XVI—XVII стагоддзях печы рабіліся з протай тэракотавай або пакрытай зялёнай палівай кафлі. Праўда, узораў для яе не шкадавалі. Арнаментыка кафлі самая разнастай-

ная: выявы розных раслін, сцяблін, квадратаў, кветак, жывёл і г. д. Ёсць у калекцыі і самая старажытная кафля. Яна з'явілася на Беларусі ў XIV стагоддзі. Лідскі замак — адно з нямногіх месцаў, дзе ўдалося яе знайсці.

Самыя шматлікія знаходкі — рэшткі керамічнага посуду. Якіх тут толькі начынняў няма! Найперш гаршкі. Здаецца, што ўсе яны вельмі падобныя адзін да аднаго, але спецыялісты выдзелілі сярод іх не менш дзесятка варыянтаў. У розныя стагоддзі гаршкі рабіліся трохі па-рознаму. Акрамя простых гліняных, былі яшчэ паліваныя і мароныя. Зялёная або рудая паліва наносілася ў большасці на ўнутраную паверхню гаршка. Гэта паляпшала якасць посуду, рабіла яго больш гігіенічным. На знешняй паверхню часта наносілі арнамент — розныя камбінацыі прамых і хвалістых рысак. Багатыя па ўзору гліняныя талеркі. Яны ўсе пакрыты зялёнай палівай розных адценняў. Форма талерак простая і адначасова зграбная. Тое ж можна сказаць пра міскі, макотры, збаны, рынкі (патэльні з ручкамі і на трох ножках). Цяжка паверыць, што ўсе гэтыя рэчы ляжалі ў зямлі па 400—500 гадоў, так добра яны захаваліся. Акрамя керамічнага посуду, жыхары замка выкарыстоўвалі таксама шклянкі. Гэта ў асноўным начыння для піцця: высокія шклянкіцы цыліндрычнай формы, пузатыя чаркі, зграбныя на тонкіх ножках бакалы. Не магло не пакінуць след у зямлі і асноўнае рамяство жыхароў замка — ваенная справа. Частая знаходка — наканечнікі арбалетных стрэл. Яны гранёныя і даволі важкія. Стрэлы з такімі наканечнікамі наскрозь прабівалі сталёвыя рыцарскія даспехі. Неад'емная прыналежнасць культурнага слою — рэчы з рыштунку конніка і каня. Тут страмёны, спражкі, падковы, падкоўкі на абутак. Вось з купы знаходкаў выступае рудая ад іржы дужка шпоры з вострабугым колцам на доўгім шыпе. Яна зроблена ў XVI стагоддзі. І даволі добра захавалася, толькі адна дужка трохі абламаная. Мы ніколі не даведаемся аб лёсе яе гаспадара, аб вандроўках і бітвах, у якіх пабывала гэтая шпора, седзчына на пяце жаўнерскага бота. Можна толькі сказаць, што служыла яна доўга: дзіркі на канцах дужкі вялікія, расшарпаныя мацавальнымі раменьчыкамі.

У замку актыўна выкарыстоўваліся каменныя ядры. Іх знойдзена некалькі дзесяткаў, круглых і не зусім, памерамі ад 5 да 40 сантыметраў у дыяметры. Ужываліся яны ў якасці боепрыпасаў да каменнідалных прыстасаванняў і не выключна да гармат (ядры невялікіх памераў).

Сабрана багатая калекцыя старажытных нажоў, цвікоў і іншых побытавых рэчаў, такіх, як, напрыклад, відэльцы, арнаментаваныя касцяныя наклады. Трапляюцца ў слаі і каменныя тачыльныя брускі. За сем сезонаў раскопак сабраны некалькі дзесяткаў медных і сярэбраных манет XIV—XVII стагоддзяў.

І ў апошнія два гады нельга паскардзіцца на няўдачу. Каля паўднёвай сцяны натрапілі на сапраўдныя залежы старажытнага посуду. Відавочна, у гэце месца зносілі рэшткі бітай керамікі з усяго замка. Побач з паўночна-сцяной адкрылі падмурак яшчэ адной жыллой пабудовы.

У хуткім часе найбольш цікавыя знаходкі, у тым ліку і з апошніх раскопак, зоймуць сваё месца ў музеі, што размесціцца ў паўночна-ўсходняй вежы. А пакуль што да яе раз-пораз падыходзяць грузавікі са спецыяльнай рэстаўрацыйнай цэглай, і вежа расце павольна, але няўхільна. Яна ўжо дагнала навакольныя шматпаверховыя дамы.

Аляксандр КРАЎЦЭВІЧ,
археолог.

ЗДАРЭННІ

РЭХА ВАЙНЫ

За Клімавічамі, каля чыгуначнага вакзала будуюцца камбінат хлебапрадуктаў. Але аднойчы пастаянны рытм работы парушыўся: спыніліся вежавыя краны, вымушаны перапынак зрабілі брыгады мантажнікаў. Што ж здарылася?

Бульдазерыст Іван Шылаў рыхтаваў пляцоўку пад будучы ачышчальны збудаванні. Лёгка зняў ужо каля паўтара метра верхняга слою зямлі: тарфянікі, балоцістая мясцовасць. Збраўся рабіць чарговы зрэз глебы, як раптам, глянуўшы наперад, аслупянеў: за некалькі метраў ад бульдозера з зямлі тарчала... авіяцыйная бомба.

Неадкладна раён будаўніцтва быў ачэплены, перакрыты ўсе дарогі, што вялі сюды. На месца здарэння прыбылі сапёры. Агледзі 100-кілаграмавай знаходкі паказаў: перад воінамі стаяла складаная задача. Вядома, лепш было б вывезці бомбу ў бяспечнае месца і там узарваць яе. Але перавозчы яна не падлягала. Больш за сорак год праляжала ў зямлі, корпус яе настолькі праржавеў, што ў любую секунду смяротная начынка магала «ажыць» — узарвацца ў руках.

Сапёры вырашылі знішчыць небяспечную знаходку на месцы, там, дзе і знайшлі яе. Прынялі ўсе меры, каб засцерагчы ад небяспекі бліжэйшыя прадпрыемствы горада, жылыя дамы. У дзевяць гадзін вечара над горадам прагрымеў выбух. На наступны дзень праца на будоўлі аднавілася.

С. КАНСТАНЦІНАЎ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНИНСКІ

ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97,

33-02-80, 33-03-15,

33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага
Чырвонага Сцяга
друкарня выдавецтва
ЦК КП Беларусі.
Зак. № 1834